

כאמ"ר קרן לז אהב מרדכי... (מאמר קצר על מרדכי ורעייתו מרת רחל)

מראי מקומות לעיון בדרך היומי

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו

גליון מספר 256

הוצגה ע"י בנם המה"ח
הר"ר אברהם אליעזר מרקוביץ שליט"א לונדון

בס"ד, ג' אלול התשס"ח. מסכת גיטין דף נד - דף ס

דף נד ע"א

א) גמ', זמנין דמקלע יום ל' בשבת וכו'. הקשו המהר"ם שיף והרש"ש, הא אכתי לא דמיא שבת לשביעית, דבשביעית מוכח שנטעה בשביעית דאם היה נטעה קודם השביעית היתה נותרת באכילה כבר אשתקד, אבל בשבת אין מוכח, דאיכא למימר שנטעה קודם שבת שהוא ל"א יום או יותר קודם לראש השנה. ותיריך הרש"ש, דלכך כיון רש"י ד"ה הכי קאמר, בדבריו בסוה"ד, "וזמנין שנטע בשבת" וליקנסוה. דהיינו שמתוך ששואלים למה הותרו פירות אלו אחר ב' שנים, נזכרים שנטע בשבת. מיהו הקשה דאם כן גם בנטע ל"א יום קודם, איכא למיחש שיזכרו שנטע בשבת. (ויש לומר, דאין הכי נמי אלא שמל' יום ואילך נידחו לה).

ב) גמ' בשוגג וכו' במזיד. פירש רש"י בד"ה בשוגג, אם בשוגג שילם. וכן פירשו כל הראשונים. אמנם בתוס' הרא"ש, ביאר בשם הריב"א, דשוגג ומזיד אכילה קאי. ולפי זה נדחו ליה מאי דקשיא לרש"י ולכל הראשונים [עיי' לקמן אות ה], דאם אבל במזיד אין התשלומין תרומה. אמנם התוס' הרא"ש, הקשה לפירוש, דאי אבל במזיד, אמאי משלם חולין טהורין, גולן בעלמא הוא, ואפילו טובין משלם. ועוד, אי שוגג ומזיד אכילה קאי אבל התשלומין לעולם במזיד. היכי קאמר, גברא לשלומי קא מכיין, הא אינו מתכוין לשלם כראוי. ועוד, מאי קשיא דר' מאיר אדרי' מאיר, אדרבה ר' מאיר לטעמיה, דבדאורייתא לא קניס, ואכילת מזיד דאורייתא.

ג) רש"י ד"ה משלם חולין טהורין, ולקמן פריך אמאי משלם טהורין. ביאר המהר"ם, דאף דבגמ' לא הקשו אלא "מאי טעמא [אם שילם במזיד טמאה] אין תשלומי תשלומין". מכל מקום, מטעם הקושיא שאף "תבוא עליו ברכה", משמע, דאף אלכתחלה יקשה דיוכל לעשות כן. והרמב"ן והריטב"א (רבינו קרשקש), הוסיפו, דהוא הדין דהיה יכול להקשות ארישא, אלא דאלומי לקושיא מסיפא, דקתני "אין תשלומין תשלומין".

ד) בא"ד, אינו משלם מעות אלא תבואה. התוס' בד"ה אבל, דייקו דכוונתו דאינו משלם לפי ערך ההפסד, אלא לפי מדה בלבד, ופליגי עליה משום דלא גרע מגולן. והרשב"א הוסיף שכן משמעות הסוגיא בפסחים (לב). [ועיי' לקמן אות ו' בביאור סברת רש"י]. ועוד הקשה, הא בעיא היא ואם אי אפשר לפרש לה אלא כרש"י, אמאי לא פשוטה מהא. וכתב בשם יש מפרשין, דבתר שעת תשלומין אולנין, וכיון דבשעת תשלומין, דמי קב חולין טמאין כדמי קב תרומה טהורה שאכל, פטור. ואף על פי שנעשין תרומה לאחר מכן, [נהרי דמי התרומה טמאה אינם כדמי תרומה טהורה]. היינו רק לאחר שבאו ליד כהן, דכתיב "ונתן לכהן את הקדש", לכשיבאו ליד כהן יהיו קדש.

ה) גמ' תבוא עליו ברכה, דאכל מיניה מידי דלא חזי ליה. פירש רש"י ד"ה וקמשלם ליה, בתוה"ד, ואע"ג דסוף סוף נעשין תרומה וכו' מיהו חולין טמאין מכיין לשלומי ולא ידע שהן נעשין תרומה. [נדבריו צרכים עיון דאוקי לגמ' דוקא בלא ידע] אמנם הרשב"א ביאר, על פי מה שהביא באות הקודמת, בשם יש מפרשים. דכיון דחזי ליה בשעת תשלומין סגי. ובתוס' הרא"ש הביא שרש"י פירש כהיש מפרשים. [ועיי' לעיל אות ב].

ו) תוס' ד"ה אבל, בתוה"ד, דלא גרע מגולן וכו' דלפי דמים משלם. הזכרון שמואל (סימן ג'), והקהילות יעקב (פסחים כו ד), דרש"י ביאר הגמ' בפסחים (לב). דמדנין תשלומי תרומה סגי בתשלומין לפי המדה שאכל. אלא, דמדנין גולן חייב להוסיף כשיעור שווי התרומה בשעת הגוילה, וכמו שכתב הגרע"א (בפסחים שם וכן כתב הרש"ש). דבמעיקרא שויה ד' והשתא שויה זוזא, סגי לתת פירות בשווי זוז כשיעור שאכל. ושאר הג' זוחים יתן מעות. כיון דאינם אלא מדנין תשלומי גוילה, ולא בעינן בהו דבר הראוי להיות קודש. ולכך לדעת רש"י, אף בשילם חולין טמאים קיים דין תשלומי תרומה. והכא לא נחית רש"י לפרש מה שיצטרך להוסיף מדנין גול. או יש לומר, דמיירי באוכל תרומה קודם שבאה ליד כהן, דהוי ממון שאין לו תובעין

ופטור מתשלומי גוילה. אבל תוס' ושאר הראשונים סברי, דכל התשלומין הוו מדנין תשלומי תרומה, ולכך כל שלא יתן חולין טמאים שיהיו שוין להסקה כשיעור התרומה שאכל, לא קיים דין תשלומי תרומה.

ז) גמ', וקמשלם ליה מידי דחזי ליה בימי טומאתו. משמע, דאסור לכהן לאכול חולין טמאים בימי טהרתו, וכדכתב רש"י בחולין (לה). ד"ה דאיכא, דכהן מוזהר שלא לפסול גופו על ידי חולין טמאים. והתוס' בחולין (ב): ד"ה טמא כתבו, דילפינן מ'הייתם קדושים' אזהרה לבני ישראל שיאכלו חוליהן בטהרה. וכן רש"י בבכורות (ל). ד"ה הטהרות, כתב, דנאסר מדרבנן לאכול חולין טמאים. אמנם הרמב"ם (פט"ז מטומאת אוכלין ה"ח), והתוס' בחולין (לד): ד"ה והשלישי כתבו, דמותר לו לאכול חולין טמאים.

ח) רש"י ד"ה אין תשלומיו תשלומין, דקנסוהו רבנן שמתכוין להפסיד הכהן. כתב המקדש דוד (סוף סימן נה), דלדברי רש"י דקנסו מזיד מפני שהפסיד הכהן, אם כן באוכל תרומת עצמו כגון שירש מאבי אמו כהן, דלא שייך בזה הפסד כהן, יכול לכתחילה לשלם חולין טמאים. אבל ברש"י יבמות (צ). ד"ה והא הכא משמע, דאף באוכל תרומת עצמו אסור לשלם חולין טמאין. שפירש דדמי לתורם מן הרעה על היפה דבדיעבד תרומתו תרומה, מיהו לכתחילה אסור לעשות כן.

ט) רש"י ד"ה דאכל מיניה, דהאוכל תרומה בטומאת הגוף במיתה ואפילו היא טמאה. הקשה הגרע"א (בגליון הש"ס) מהא דאיתא בחולין (קיג), דדוקא האוכל תרומה טהורה בטומאת הגוף הוי במיתה בידי שמים, אבל תרומה טמאה לא. והגרע"א ביבמות (צ). בגליון הש"ס), תירץ, על פי דברי הר"ש (מסכת פאה פ"ג מ"ג), שפירש דמתניתין דהתם פליגא אההיא דחולין. וכן הקשה בהגהות ר"ב רנשב"ורג, (ובחולין) תירץ, דרש"י מיירי בתרומה שלא היתה טמאה קודם שנטמא הכהן, ובהו הוי במיתה אף דנטמאה אחר כך, וכדתיירצו התוס' בחולין (קא). ד"ה בנטמא בתירוצם האחרון.

דף נד ע"ב

ו) גמ', והא הכא דמדאורייתא חד בתרי בטיל. התוס' בבא מציעא (נג). ד"ה ועולה, הביאו הספרי (במדבר פיסקא קכא), דדרש מקרא "את מקדשו ממנו", מכאן שתרומה עולה באחד ומאה, וערלה וכלאי הכרם באחד ומאתיים, דמתוך שכל איסורו כפל עליותיו. וביארו, דקרא אסמכתא בעלמא, דמדאורייתא חד בתרי בטיל כדאיתא הכא. אמנם הגרע"א (בגליון הש"ס שם), ציין לרש"י מנחות (עז): ד"ה מידמעת שכתב, דלא אשכחן מיעוטא דקרא לגבי דימוע. ומשמע, דבעינן ביטול בא' ומאה מדאורייתא. וכן משמע מרש"י תמורה (ב). ד"ה זו. והאור שמח (פט"ו ממאכלות אסורות ה"יז) דחה הראיה מסוגיין, ודייק מרש"י ד"ה לא יעלו, דרק הא דדבר חשוב לא בטל הוי דרבנן, מיהו ביטול תרומה במאה, וערלה וכלאיים במאתיים, הוי דאורייתא. והביא דמתוס' בנדה (מו). ד"ה אתי דימוע מבואר, דיש ספרים דלא גרסו בסוגיין "מדאורייתא חד בתרי בטיל".

יא) גמ', אמר אביי כל שבידו נאמן. תוס' ד"ה אמר אביי, כתבו בשם ר"ת, דאף דעד אחד נאמן באיסורים, אפילו אינן בידו. הכא במכחישו וכו', והתם ששותק והווי כהודאה [ועיי' באות יג]. והרשב"א והריטב"א (רבינו קרשקש) ביארו, דהכא כיון שהוא פועל או שליח ומוטל עליו לעשות, חזקה על בן דעת שנוהר ואינו מקלקל. והתוס' בקידושין (סה): ד"ה נטמאו תירצו, דלהתיר לא בעינן בידו, אבל לאסור, בעינן. והרא"ש (סימן ח' דין ב' מדיני עד אחד) תירץ, דשאני הכא דמעיד נגד חוקת טהרה, ולכך אין נאמן מדנין עד אחד. [אמנם הרשב"א לא תירץ כן, משום דסבר דעד אחד נאמן אפילו בדאיכא חוקת היתר, וכדהביא השב שמעתתא, (שמעתתא ו, א)].

יב) תוס' ד"ה אמר אביי, הקשה ר"ת דהכא אפילו לרבא וכו' משום שהיה בידו.

לומר, דעובדא קמא דרב אמי הוי כאביי, אבל לבתר דשמע מרב אסי הא דר' יוחנן רביה, סברה, וחזר לומר כרבי יוחנן וכדעת רבא. וסיים בצריך עיון.

כא) גמ', אמר ליה רבי ירמיה נהי דהפסיד שכר אזכרות שכר דספר תורה כוליה מי הפסיד. ביארו המהרש"ל והתפארת שמואל, דאף דפשיטא דהספר פסול לקריאה בציבור. מכל מקום סבר דמצי לקרוא בו בביתו, כסתם חומש, ועלה השיב דאינו שווה כלום, דאסור להשתמש בו בביתו, שמא יטעו ויקראו בו בציבור, ולכך צריך לגנוז. וכן פסק הט"ז (יורה דעה רפ"א סק"א). אבל הרש"ש, והש"ך (בנקודות הכסף יו"ד שם) הביאו דהמרדכי פסק, דכשר לקריאה בביתו, ולעולם שכר כתיבת חומש ישלם לו, וכן פסק הרמ"א (שם).

כב) גמ' נימא דלא כר' יהודה. לעיל כ. אות ג' הבאנו מה שהוכיח הפני יהושע מסוגיין, דכוונת חכמים במה שאמרו "אין השם מן המוכרח", להורות שאין למחוק השם. ומשום הכי לשיטתם הספר תורה פסול. אמנם הרשב"א כתב (שם) בשם הירושלמי שלחכמים אינו כתב כלל, והא דאמרו האי לישנא היינו לר' יהודה. [אם כן יקשה, מאי קאמר דהווי דלא כר' יהודה, הא אפילו לחכמים יכול לתקן האזכרות על ידי מחיקתם. (י.ז.ו.)]

כג) גמ', אמר לו מתוך שאתה נאמן להפסיד שכרך אתה נאמן להפסיד ס"ת. הקשה הפני יהושע, כיון דנאמן משום מתוך, מדוע שאל אותו מעיקרא ס"ת ביד מי. ותיירץ, דמעיקרא סבר רבי אבהו שכתב לו הס"ת בחנם. ושפיר שאל אותו ס"ת ביד מי, שאם כבר מסרה לבעלים ולא אמר לו, לא היה נאמן. אלא לאחר שאמר לו ביד הלוקח הבין, שכתב לו בשכר, ומשום הכי אמר רבי אבהו דמדימין בכל ענין, מתוך שנאמן להפסיד שכרו. וכתב שכן כתב הש"ך (ביו"ד סי' רפ"א סק"ט). וכבר קדמוהו הריטב"א (רבינו קרשקש) ועוד ראשונים.

דף נה ע"א

א) מתני', העיד רבי יוחנן בן גורגדא על החרשת שהשיאה אביה שהיא יוצאה בגט. כתב בחרושי הר"ן, דאף דחרש דינו כשוטה, ושוטה לא מגרשה. כדאיתא (ביבמות ק"ג). היינו מדכתיב "ושלחה" מי שמשלחה ואינה חוזרת, יצאת שוטה שמשלחה וחוזרת. וחרשת אינה חוזרת, וכיון דלא בעינן דעתא דידה מתגרשת. [ועיין לקמן (סד): דפליגי רש"י ד"ה אינה, ותוס' ד"ה וכל, בביאור דין משלחה וחוזרת, וצריך עיון]. והקשה מדאיתא לקמן (ע"ח). אמר לה כנסי שטר חוב זה, או שמצאתו מאחוריי, וקראתו והרי הוא גיטה, אינה מגורשת עד שיאמר לה הרי זה גיטך, חזינן דבעינן דעתא. וכן הוכיח מקדושין (ו). גבי היה מדבר עימה על עסקי גיטה וקדושיה. וכן מתוספתא (פ"ו) דאמרינן הולך אשתו אצל לבלר ונתן לה גיטה, ולא פירש, אם עסקין באותו ענין מגורשת, ואם לאו אינה מגורשת. ותיירץ, דהתם אינו משום דבעינן דעתא דידה, אלא שיהא מוכח דלשם גרושין יחבה ניהלה.

ב) מתני', ועל חטאת הגזולה שנודעה לרבים. כתב הרשב"א בשם הירושלמי (על מתניתין), דנודע ברבים היינו שלשה בני אדם. והרמב"ם (פ"ה מאיסורי מזבח ה"ז) לא ביאר השיעור, וכתב התוס' יו"ט, דהרמב"ם למד דהיא פלוגתא בירושלמי, ואיכא מאן דאמר דבעינן שיהיה גלוי לרבים, ותליא בראות הדיין כפי הזמן והענין. **ג) מתני', ועל המריש הגזול שבנאו בבירה וכו'.** העיר הפורת יוסף, דמשמע, דדווקא היכא דצריך לקעקע הבירה, אבל אם בנאו במקום דאין צריך אלא ליטול המריש ולהביא אחר במקומו, אפשר דגם בית הלל מודים דליכא "תקנת השבים". וכתב, דיש לדייק כן מדברי הרי"ף (כו. מדפי הרי"ף) שהביא הכא ברייתא ד"גזול מריש ובנאו וכו'", ולכאורה מאי רבותא איכא בהא דכבר הביא למתניתין. מיהו כתב, דבסוגיא דסוכה (לא). גבי גזל עצים וסיכך בהם, משמע, דאף ביכול להשיבם בלא לקעקע הבירה איתא לתקנתא.

ד) גמ', גזירה שמא יאכיל חרש בחרשת וכו' שמא יאכיל חרש בפיקחת. הקשה המהרש"א, מאי איסורא איכא בחרש בחרשת טפי מפיקח בחרשת. ועוד, אמאי הקשו בחרש בחרשת מדין "קטן אוכל נבילות", הא אף מה שהקשו מתחילה דנתיר בפיקח בחרשת הוי מדין "קטן אוכל נבילות". ותיירץ, דמעיקרא פריך למאן דאמר קטן אוכל נבילות, בית דין מצווין להפרישו. ולדבריו הא דשרינן הכא קטנה בתרומה הוי רק בתרומה דרבנן, ולא גזרינן שמא יאכילנה בתרומה דאורייתא, דמאחר שבעלה גדול, ישמרנה שלא תאכל. לכך פריך, דגם בפיקח שנשא חרשת ימנעה שלא תאכל בתרומה דאורייתא. ועלה משני, גזירה אטו חרש בחרשת שלא ישמרנה בתרומה דאורייתא. והדר פריך, למאן דאמר "אין בית דין מצווין להפרישו", למה אסרו חרשת בתרומה דאפילו חרש בחרשת שרי בתרומה דאורייתא, ומשני משום חרש בפיקחת גדולה דאסירה בתרומה דאורייתא.

ה) רש"י ד"ה שלא יהו כהנים עצבים, שאכלו חולין שנשחטו בעזרה. הקשה הרש"ש, אמאי לא חיישי משום איסור שחיטת חולין בעזרה. ותיירץ, על פי מה שכתבו התוס' בשבת (יב): ד"ה רבי נתן, דדוקא מידי דאכילה הוא גנאי ביותר שנכשלו בו. והחתם סופר ביאר, דטעמא דלא נקט למה שהקריבו חולין בעזרה,

ביאר המהר"ם שי"ף, דאף דבגמ' לא הוזכר כן בדעת רבא. מכל מקום, מדנקטה הברייתא "היה עושה עמו בטוהרות" ולא נקטה סתם "אמר לו נטמאו טוהרותך", משמע, דבעינן שמעיקרא היה בידו.

יג) בא"ד, אבל התם שדווקא הוי כהודאה. ביאר המהרש"א, דהוי מדין שויה אנפשיה חתיכא דאיסורא. והקשו הש"ך (יו"ד קכו.) והקרבן נתנאל (אות ק). אם כן אין צריך לטאמנות העד, ואף בדבר שבערה ובגולן יאסר מהאי טעמא. והתוס' בקידושין (סו.) ד"ה רבא, פירשו, דלא מהימין, משום דשתיקה כהודאה, דהשתיקה אינה הודאה גמורה, אלא דמחמת שדווקא איכא רגליים לדבר שדברי העד הם אמת, ובכאהי גזונא דאיכא רגליים לדבר עד אחד נאמן, מיהו בגולן או בדבר שבערה לא מהני רגלים לדבר להאמינו.

יד) רש"י ד"ה נאמן, ורישא כגון שעודן בידו לטמאן. ביארו הרשב"א והריטב"א (רבינו קרשקש), דכוונתו, דבידו נאמן מכח מיגו, דבידו לטמא ולפגל. והרא"ש (סימן יג) ביאר, דמהני מטעם, דכיון דהוא בידו הוי כבעליו, והתורה האמינה לבעלים על שלחם, וכן הביא הרשב"א בשם הראב"ד. והשב שמעתתא (שמעתתא ו' ו') הביא דברי המהרי"ק (סימן עב), שביאר, דכל שבידו לשנות הדבר מחזקתו, שוב הוי כלא איתחוק איסורא, דנאמן עד אחד אף באינו בידו.

טו) גמ', אתא לקמיה דרבי אמי וכו' הכי אמר רב יוחנן וכו'. ביארו הרשב"א והריטב"א (רבינו קרשקש), דמייירי קודם שפגע בבעלים ואחר שיצא מתחת ידו. ופליגי בפלוגתא אביי ורבא, דרב אמי סבר כאביי דכיון דעתה אינן בידו אינו נאמן, ורב אסי סבר כרבא, דאף שעתה אינו בידו כל זמן שלא פגש בבעלים נאמן. ומייתי ראייה מכזה גדול דנאמן על העבר על מה שפיגל כבר, ואף דעתה אין בידו לפגלן, דאין עבודה נוספת אחר עבודת פנים.

טז) גמ', אמר ליה שורת הדין אינו נאמן. ביארו הריטב"א (רבינו קרשקש) ובחידושי הר"ן, דנקט לשון "שורת הדין", דמשמעו דמדדינא נאמן. משום, דאם אמר דטמאן או פגלן במיזד, הדין נותן דלא מהימין, דהא אינו מתחייב לשלם, דהיזק שאינו ניכר לאו שמייה היזק. אבל עכשיו דתקנו דהמודד משלם, מהימין. שמתוך שנאמן לחייב עצמו נאמן לטמאן ולפגלן, אבל היכא שטמאן או פגלן בשוגג, בין מעיקרא בין השתא אינו נאמן, דהא אינו חייב לשלם.

יז) גמ', כהן גדול ביום הכיפורים יוכיח. הקשה הפני יהושע, למה הוצרך להוכיח מכהן גדול, ולא מייתי ראייה מכל כהן דנאמן לומר שפיגל. וכדפירש רש"י ב"ה כהן גדול, דילפינן מקרא "דהמקריב אותו" דנאמן לומר שפיגל, ואף דהפיגול עצמו עשה במחשבה ועתה אין בידו לפגל. ותיירץ, דמכאן ראייה לשיטת התוס' בבבא מציעא (מג): ד"ה החושב, שכתבו דפיגול אינו חל במחשבה אלא בדיבור, ולזה רמז המהרש"ל כאן. אבל בתוס' הרא"ש כתב, דאין להוכיח מהכא דכל פיגול הוי בדיבור, דדילמא הא דנאמנין בפיגול במחשבה הוי דווקא בקרבן שלו, אבל בקרבן חבירו לא מהימין אלא בדשמעיניה דפיגל כיון דאינו בידו. ובמנחת ברוך (סימן א' ענף ג') כתב עוד, דשאני שאר קרבנות דאיכא לאוקמיה דנאמן בשחיטה, כיון דבידו לפגלן בשאר עבודות, מה שאין כן בכהן גדול דנאמן שפיגל בעבודת פנים, אף שאין לאחריה עבודה.

יח) גמ', והכתיב וכל אדם כו'. הקשה הפני יהושע כיון שלא מצאנו בתורה בפירוש, דכהן גדול מהימין לומר שנתפגל בפנים, דילמא אינו נאמן. וביאר, דמגופא דקרא דייק, דכתיב, (ויקרא פט"ז, יז) "וכל אדם לא יהיה באהל מועד". ואי סלקא דעתך דלא מהימין, אף אם פיגל. היכי ליעביד, הא כיון שכל העבודות אינן כשירין אלא בו, והוא יודע בעצמו שפיגל בפנים. תו לא מצי למיעבד שאר עבודות. מתן דם על המזבח, והקטרת אימורין. דהא לגביה דנפשיה שוויא חתיכה דאיסורא. וכל העבודות נפסלו שצריכין להיות על הסדר, ואי אמרת להביא פר אחר, אין שומעין לו. דלא מהימין. ואם כן היאך אמרה תורה, "וכל אדם לא יהיה" דהוי מילתא דאתינן לידי תקלה. אלא על כרחך דכהן גדול מהימין. [ועיין באות הקודמת]

יט) תוס' ד"ה רבי אמר, בסוה"ד, ואין לתמוה מנא ליה דמהימין, דפשיטא דבכל הקרבנות שייך פיגול בכל ד' עבודות. ביאר המהרש"א, דהוקשה להם, דנימא דלא שייך פיגול בעבודת יום הכיפורים. או דנימא, דדווקא בשחיטה הנעשית בחוץ שייך פיגול, ולא בשאר עבודות הנעשות בפנים. לכך כתבו, דפשיטא דשייך פיגול בכל הקרבנות ובכל הני עבודות ואין לחלק ביניהן.

כ) גמ', אמר ליה ספר תורה ביד מי. הרמב"ן והרשב"א הביאו שה"ח ביאר, דרב אמי אזיל בשיתיה דרבא. דלאביי, אפילו הספר תורה בידו לא מהימין, דהאזכרות כבר כתובות, ושוב אין יכול לעשותן שלא לשמן. והא דשאלו "ספר תורה ביד מי", היינו, אם פגש כבר בבעל הבית או לא. והקשה הרשב"א, אי סבר כרבא, מאי טעמא במעשה דלעיל, לא שאלו אי אשכחיה ולא אמר ליה או לא. ועוד, אי סבר כרבא מה הקשה ליה רב אסי מכהן גדול ביום הכיפורים דפיגל, דבהא כיון דבשעה דאשכחניהו לישראל אמר להו מהימין לרבא. לכך כתב, דלעולם סבר כאביי, והא דשאלו "ספר תורה ביד מי", היינו משום, דאי הוי בידו יכול עדיין לפוסלו, שימחוק האזכרות ויחזור ויכתבם שלא לשמה. מיהו כתב הרשב"א, דיש

הדרגת היוזמי

מסכת גיטיין דף נה – דף נו

ד' אלול – ה' אלול התשס"ח

רש"י לקמן (נח): ד"ה אין בו. ורק למשנה אחרונה תקנו, דהבעלים צריכים להחזיר ללוקח הדמים שנתן לסקריקון. אבל לרבינו ירוחם (נתיב ל"א ח"ה), אף למשנה ראשונה צריכים הבעלים להחזיר ללוקח דמי הקרקע. ועיין לקמן נח: אות יג.

יד) מתני', אבל יש בידן ליקח הם קודמים לכל אדם. בביאור הגר"א (חשן משפט רל"ו סק"א) הביא, דפליגי הראשונים בביאור מתניתין, להרמב"ם (פ"י מגזילה ואבידה ה"א), ולרבינו ירוחם (מישרים נתיב ל"א ח"ה). הא דתנן "אם יש בידן ליקח הן קודמים לכל אדם", היינו אם היה בידם ממון מספיק כדי לקנות הקרקע בשעה שקנאו הלוקח, אף שהקדימן וקנה, מוציאים מידו. אבל אם רק לאחר זמן יש בידם לקנות, אין מוציאים מיד הלוקח. ורבי הושיב בית דין, שאף בהיה בידם ליקח, אם שהתה בפני הסקריקון י"ב חודש אינם יכולים להוציא מיד הלוקח. אבל הטור (חשן משפט רל"ו) נקט, דאפילו אם רק לאחר זמן יש בידם ליקח, אם ירצו יכולים להוציא מיד הלוקח. ורבי הושיב בית דין והקילו על הלוקח, דאם קנאו אחר ששהתה י"ב חודש בפני הסקריקון אין הבעלים יכול להוציא מידם.

טו) גמ', מאי דכתיב אשרי אדם מפחד תמיד אקמצא כו'. פירש רש"י בדר"ה מפחד, דואג לראות הנולד שלא כו'. ביאר המהרש"א (בחינושי אגדות), דכיון שאירעה תקלה בראשונים, דהיינו חורבן ירושלים, היה לאנשי טור מלכא וביתר לדאוג על הנולד. וסמך אסיפא דקרא "ונמקשה לבו יפול ברעה". והמהר"ל (ביאורי אגדות) ביאר, דכיון דבאותה שעה היו ביניהם הרבה חוטאים דאם לא חטאו לא חרב הבית, וכדלקמיה. היה להם לפחד שמא יבא עונש וכדאיתא בקרא, ואף דקרא איירי בדברי תורה כדמייתי התוס' בדר"ה אשרי, מכל מקום מייתי ראייה, דכשם שיש לאדם לפחד שלא ישכח דברי התורה, כך יש לו לפחד מחטאי הדור, ואין לעשות מעשה שאפשר שיבא ממנו צרה.

טז) גמ', אקמצא וכו' אתרנגולא וכו' אשקא דריספק וכו'. ביאר המהר"ל (ביאורי אגדות), דכאשר היו ישראל בארץ, היה יישוב הארץ בשלשה דרכים. א. "השראת השכינה" ועל ידי כך שרתה בהם הברכה. ב. שהיה בארץ רבוי עם מאוד. ג. שהיה יישוב הארץ על ידי מקומות וכרכים חזקים. ולכך כאשר נחרבו, נסתלקו אלו ג' המעלות בזה אחר זה. מתחלה חרבה ירושלים ונסתלקה שכינה, ולא היתה ברכה בארץ. ולאחר מיכן חרבה טור מלכא, שהיה שם רבוי ישראל, כדלקמן "ששים עיירות היה לינאי וכו'". ואחר כך חרבה ביתר, שהיא כרך גדול ותקיף שהיה בארץ ולפיכך נקרא "כרך" ביתר.

יז) גמ', אקמצא ובר קמצא כו'. ביאר המהרש"א (חינושי אגדות), דאפשר שהיה זה אב ובנו וטעה השליח ביניהם, ולכך בר קמצא אתא אף אחר שידע שהוא שונאו, מפני שהיה סבור אחרי שאביו אוהבו, ודאי מבקש גם אהבתו לעשות שלום עמו בזה שהזמינו.

יח) גמ', שם. הקשה העינין יעקב, הא קמצא לא עביד מידי, והוה ליה למימר, "אבר קמצא חרוב ירושלים". ותיירץ הבן יהוידע, דקים ליה לתלמודא, דבעת שבא בר קמצא, היה קמצא אהובו של בעל הבית יושב שם, והיה בידו למונעו שלא יוציאנו לבר קמצא מביתו, וכיון דלא מנעו, נעשה גם הוא שותף בנוק שנסתבב מזה, משום דכל מי שיש בידו למחות ולא מיחה, נקרא הדבר על שמו. ובודאי לפי מה שכתב המהרש"א, (הובא באות הקודמת), דקמצא ובר קמצא היו אב ובנו, ידע קמצא שיש שנאה ומריבה ביניהם, והיה חייב להשכיח ביניהם שלום. והמהר"ל (ביאורי אגדות) ביאר, שדרך המקום שיש בו שנאת חנם, שלוקח לו אוהב לחלוק עם אחר ששונא אותו. והכי נמי זאת היתה תכלית התחברותו עם קמצא.

דף נו ע"א

א) גמ', ואמר הואיל והוה יתבי רבנן ולא מיחו בו כו'. ביאר המהרש"א (חינושי אגדות), דלא מיחו, משום שלא היה בידם למחות. ועוד, מפני החנופה שגברה באותו הדור וכדאיתא בסוטה (מא:): גבי אגריפס המלך. ובחינושי חתם סופר ביאר בשם הרב הגדול מו"ה יעקב וירמיו זצ"ל, על פי מה דאיתא בפסחים (ק"ג:): דהרואה דבר ערוה בחברו, אסור להעיד עליו יחידי, אבל מצוה לשנאתו. והעלו שם התוס' ד"ה שראה, דמכל מקום לא יראה לו שנאה בפרהסיא, משום כמים הפנים אל פנים. ואם כן חכמי ישראל דנו הנהגת "ההוא גברא" לזכות, דמסתמא ראה בו דבר ערוה שמצוה לשנאתו, ואסור לו לגלות לנו, על כן שתקו ולא מיחו. אמנם הנהגתם זו היה משום דהעמידו דיניהם על דין תורה. וכמו שאמר ר' יוחנן **(בבא מציעא ל:)** לא חרבה ירושלים אלא על שדנו בה דין תורה. כיון שהיו צרכים למחות שלפנים משורת הדין היה צריך שלא להראות לו שנאה בפרהסיא.

ב) גמ', שדא ביה מומא בניב שפתיים ואמרי לה בדוקין שבעין. ביאר המהר"ל (ביאורי אגדות), דהאמות מתייחסים לגוף, ודי להם כאשר הקרבן שלם בגופו שהוא שלימותם. ומום בדוקין שבעין לאו מום הוא, כיון שגופו עדיין שלם. אבל ישראל יש להם מעלה רוחנית, ולכך צריכים שיהיו קרבנותיהם תמימים אף בדברים שאינם גוף, ויש בעין קצת כח רוחני. והאיכא דאמרי סברי, דשדא מום בשפתים דוקא, כי הפה משם יבוא הדבור והקול, אף כי אין לבהמה דבור, יש לה

משום דהוה כאנוסים ומתעסקים דפטורים. אבל לענין אכילת איסור הוה כמתעסקים בחלבים ועריות, שחייבים משום שנהנו.

ו) רש"י ד"ה נמצא מוזב בטל, בסוה"ד, ואי קשיא וכו' שב ואל תעשה שאני. בתוס' הרא"ש, דייק דלפירוש רש"י הגולן לא נתכפר, ורק פטורו מלהביא אחרת. ואילו לישנא דמתניתין "ועל חטאת הגזולה שהיא מכפרת", לא משמע הכי. ועוד, דאם לא נתכפרו בעלים אכתי כהנים עצבים כיון ששחטו ואכלו חולין בעזרה. ועוד, דאכילת הכהנים הוה עקירה בקום ועשה. וכן בקרבן מחוסר כפורים, דמתירו להכנס למקדש ולאכול קדשים, הוה עקירה בקום ועשה. לכך ביאר, דמכח הפקר בית דין, תיקנו שיקנה הגולן את הבהמה, והוה קרבן דיליה, וממילא אין כאן חולין בעזרה. וכן ביארו הרשב"א והריטב"א (רבינו קרשקש). והחתם סופר כתב, דרש"י סבר, דהוה ב' תקנות. תקנה ראשונה היתה שיתכפר, ולא יתעצבו הכהנים. ולא משום הפקר בית דין, דאין לבית דין להפקיר ללא טעם, דמה אשם הנגול שיפקירו ממנו. וכמו שכתבו התוס' **ביבמות (ז.) ד"ה אויל. ורק לאחר מיכן, כיון שבין כך כבר נפסד מהבעלים, הפקירו, כמו שכתב רש"י לקמן (עמוד ב') **ד"ה אוקמוה ברשותיה.** כדי שיתחייב כרת בשחטה בחוץ ולא יהיה נשכר, שיתכפר במה שאינו שלו, וכרת נמי לא יתחייב. אמנם התוס' לקמן (עמוד ב') **ד"ה כי היכי כתבו,** דאפילו אם שחטו אחר בחוץ, [דליכא קנס] חייב כרת, משום דסברי שכבר הפקירו מתקנה ראשונה, וכתוס' הרא"ש ושאר הראשונים.**

ז) שם, החתם סופר ביאר, לפי מה שביאר שיטת רש"י באות הקודמת. דמה שכתב רש"י דהוה שב ואל תעשה. היינו שחכמים בטלוחו ממצות עשה של הבאת חטאת. והוא על ידי שאמרו שיכפר, הרי נתכפר חטאו. והקב"ה מסכים עם חכמי ישראל, ופטור מעונשי שמים. אמנם כתב, דלפי זה, מה שתיקנו חכמים שיכפר, דוקא אם נודעה אחר אכילה. אבל נודעה בין זריקה להקטרה, לא תיקנו שיתכפר כיון דהוה קום ועשה, להקטיר חולין בעזרה. (והיינו לעולא, אבל לרב יהודה איירינן דוקא קודם זריקה, כמו שאמרו תוס' (בעמוד ב') **ד"ה שלא יאמר.**) אמנם כתב, דאכתי קשה, מה נעשה אם יודע לכהנים בתוך זמן אכילה. הרי אם נאמר שיאכלו עוד, הוה קום ועשה, ואם לא יאכלו, יהיו עצבים על מה שכבר אכלו.

ח) תוס' ד"ה מאי טעמא יאוש וכו', בתוה"ד, ואומר רבינו תם וכו' משום דמצוה הבאה בעבירה היא. הקשו הרמב"ן והרשב"א, היאך מתישבים דבריו עם מה שאמרה הגמ' דפליגי אי יאוש כדי קני. והמהרש"א ביאר כוונת רבינו תם, דהא דאמרה הגמ' דלעולא יאוש כדי לא קני, היינו משום דאי הוה קני קודם הקדש, לא היה מצוה הבאה בעבירה וכדכתבו התוס' בהמשך דבריהם. אמנם כתב, דלפי מה שכתבו בסוף דבריהם, דאף לרבי יהודה יאוש גרידא לא קני אלא על ידי שינוי השם, ולא חייש לטעם דמצוה הבאה בעבירה, אם כן הא דקאמר רבי יהודה יאוש כדי לא קני, קשה להולמו. אמנם הביא, דהתוס' בבא קמא (סז.) **ד"ה אמר עולא,** כתבו, דלהאי פירושא לא גרסינן "הא קניא ביאוש" אלא "הא קניא" סתמא, והכוונה ביאוש ושינוי.

ט) בא"ד, כיון דאין קנוי אלא מחמת שהקדיש וכו'. הקשה הרשב"א (בעמוד ב'), כיון שיאוש כדי אינו קונה, היאך יכול להקדישו קודם שנעשה שינוי השם. ותיירץ, דהקדש ושינוי השם או שינוי רשות באים כאחד. ובקצות החשן (שסב סק"א), למד מדבריו, דאף אם נתן הגזולה במתנה לקטן דלא קני אלא על ידי דעת אחרת, מכל מקום, חשיב שינוי רשות וקני ליה, משום דנתינתו לקטן וקנייתו באין כאחד, ונעשה שלו כאחד עם נתינתו לקטן.

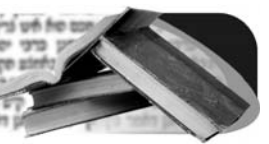
דף נה ע"ב

י) גמ', אוקמוה רבנן ברשותיה כי היכי דליחייב עלה. ביאר המהרש"א, דכוונת הגמרא שהפקירו ממון הנגול ונתנוהו לגולן קודם הקדש, כדי שיחשב כמקדיש בהמה שלו, משום דבלאו הכי יחשב מצוה הבאה בעבירה. וכדכתבו תוס' לעיל (עמוד א') **ד"ה מאי טעמא,** דאף דסבר עולא דיאוש כדי קני מכל מקום פסיל לקרבן, משום דהוה מצוה הבאה בעבירה.

יא) רש"י, ד"ה אוקמוה ברשותיה. בסוה"ד, והפקר ב"ד הפקר הוא וקדשה. עיין מה שכתבנו לעיל אות ו' בשם החתם סופר.

יב) מתני', לא היה סקריקון ביהודה וכו' לקח מסקריקון וחזר ולקח מבעל הבית מקחו בטל. ביאר הרשב"א, דאף דקיימא לן בבבא בתרא (מז:), "תליהו חובין זביני זביני". היינו משום דיהיב דמי, ואגב אונסיה עם קבלת המעות גמר ומקני, אבל הכא דלא יהיב דמי לא גמר ומקני, והוה כתליהו ויהיב דאין מתנתו מתנה. אמנם בשעת הרוגי מלחמה, אף דלא יהיב דמי, אין בו דין סקריקון, משום מגודל האונס, שהפקירתם המלכות להריגה, גמרי ומקני לגמרי בלא דמי, כי אינם מקוים לשוב עוד לנחלתם.

יג) מתני', לקח מסקריקון וחזר ולקח מבעל הבית מקחו בטל. בביאור הגר"א (חושן משפט רל"ו סק"א) הביא, פלוגתא דהרשב"א ורבינו ירוחם, דלדעת הרשב"א, למשנה ראשונה מקחו בטל וחזר לבעלים בחנם והלוקח מפסיד כספו, וכן פירש

דף נו ע"ב

(י) גמ', תן לי יבנה וחכמיה ושושילתא דרבן גמליאל. למד מכאן המכתב מאליהו (ח"ד עמוד 265), דתכלית הבריאה אינה קיימת בעולם אלא על ידי נס, דרך מחמת בקשת רבי יוחנן בן זכאי ניצלה שושלת מלכות בית דוד, ואם לא קיבלו בקשתו היתה נכחדת. וכן מצינו בדוד עצמו, שעתידי מלך המשיח לצאת ממנו, וזכה לבוא לעולם רק מכאן אדם הראשון שנדב לו שבעים שנה מחייו. וכן מאברהם אבינו שעל פי דרך הטבע לא היה ראוי להוליד, למדנו מכל זה, שעל פי דרך הטבע אין קיום לרוחניות וקיומה תלוי בלמעלה מן הטבע.

(יא) גמ', ונעשה נס והיה דם מבצבץ ויוצא. הקשה **הבן יהוידע**, איך אפשר לקרא לדבר שיצא ממנו חילול שם שמים, "נס". ותירץ, שנקרא כן משום שבסופו של דבר נעשה טובה גדולה לישראל שניצולו מן הכליה. דעל שאר עוונות שעשה טען המקטרג, דישראל נמי חטאו. אבל במה שחירף כלפי מעלה, לא היה לו פתחון פה לומר שגם הם עשו כן. וגם הוא לא עלה על דעתו לחרף בפיו, אלא לאחר שראה את הדם מבצבץ, וסבר שהרג את עצמו.

(יב) גמ', בא יתוש ונכנס בחוטמו. ביאר **המהרש"א** (בחידישי אגדות), דבא לו עונש זה לפי שחטא שחירף וגידף בדבורו שבא מכאן הנשמה שבא דרך החוטם למוח, כמו שכתוב "ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה" ותרגם אונקלוס "לרוח ממללא".

(יג) גמ', וניקר במוחו ז' שנים. ביאר **המהר"ל** (ביאורי אגדות), דטיטוס היה ראש המחבלים ומחבל ומשחית יותר מכל הרשעים, וכמו שגדר הפרוכת. ולפיכך כמדתו נפרע ממנו, שהיתוש היה מנקר במוחו, והיה פועל ומחבל בו בכח מפסיד, כמו מדתו של טיטוס. ועיין באות הבאה.

(יד) גמ', אמר אביי נקטינן פיו של נחשת וכו'. ביאר **המהר"ל** (ביאורי אגדות), דכח זה שהיה פועל בו היה לו טבע הנחשת שהוא קשה, שנאמר (ישעיה מ"ח) "ומצחק נחושה", ובוה פעל בטיטוס השחתה קשה ביותר. "וצפרניו שהוא מסרט בהן של ברזל", לפי שהברזל יותר קשה ומועיל לסרוט ולהפריד, וההשחתה הוא בשתי פנים, האחד שהוא מכה ודוחה האחר להפסידו, והשני הוא כח הקציצה.

(טו) תוס' ד"ה וניקר, לא נעשה טרפה וכו'. והמאירי תירץ, שהיה נס.

(טז) גמ', אונקלוס בר קלוניקוס וכו'. כתב **המהר"ץ חיות בשם סדר הדורות**, דאין זה אונקלוס הגר בעל התרגום. דהרי מצינו **בעבודה זרה** (יא.), דכשמת רבן גמליאל הזקן שרף עליו אונקלוס הגר כליו, הרי שחי בזמן פטירת רבן גמליאל הזקן, ורבן גמליאל הזקן קדם הרבה לטיטוס, שהרי אף בנו רבן שמעון נהרג ב' שנים קודם החורבן, ונעשה רבן יוחנן בן זכאי לנשיא, עד שחזרה הנשיאות לרבן גמליאל דיבנה. ובהגהות הגר"א כאן גרס "בר אחתיה דאנדריינוס", עוד הביא, דהוא נזכר **בתנחומא** (ורשא, פרשת משפטים סימן ה), ושם הגירסא "עקילס הגר".

(יז) גמ', כל המיצר לישראל נעשה ראש. ביארו **התוס' בחגיגה** (יג): **ד"ה שלא** בטעמא דמילתא, שלא יאמרו אומות העולם ביד אומה שפלה מסר את בניו. ו**החיד"א** (במדבר קדמות מערכה כ אות ז) ביאר, דהוא לטובת ישראל, שעל ידי שנעשה ראש ניטלת ממנו הבחירה, וכדכתיב "לב מלכים ושרים ביד ה'" ולא יוכל להרע לישראל. ו**במכתב מאליהו** (ח"ג במאמר הגליונות) כתב לבאר, שאין ענין הגליונות עצם הצרות, אלא הנסיון שבהן אם נתחזק באמונה על אף הסתר הפנים וחשכת הגלות. ולכך המיצר להם נעשה ראש ומתחזק. ונראה כביכול שה' עובנו חס ושולם.

דף נו ע"א

(א) גמ', כל הנוגע בהם כאילו נוגע בבבת עינו. ביאר **המהרש"א** (בחידישי אגדות), דכמו שכל הנוגע בבבת עינו הוא משחית אורו, כן הנוגע בהן לרעה משחית ומכבה אורו של עולם כדאיתא גבי בהודוס **בבבא בתרא** (ד.).

(ב) גמ', כל המלעיג על דברי חכמים נידון בצואה רותחת. ביאר **המהר"ל** (באר הגולה תחילת באר השני ובנצח ישראל פ"ה), כי דברי חכמים בנויים על פי השכל האלקי, שנבדל לגמרי מן האדם הגשמי, דאין השכל מחובר לגוף כחלק ממנו אלא מצוי בתוכו כגר בארץ. ומי שלועג על דברי חכמים מתרחק מן השכל האלקי וממעלתו, ודומה לחומר היוצא מן האדם לרוב פחיתותו, ולכך ראוי להיות נדון בהם.

(ג) גמ', כלומר פרו ורבו בתרנגולים. הקשה **הבן יהוידע**, אי מהאי טעמא, היה להם להוליך לפנייהם דגים, שפרים ורבים ביותר, כמו שנאמר (בראשית מ"ח ט"ז) "וידגו לרוב בקרב הארץ". ותירץ, דהם רצו לעשות הסימן בבריות חיות, אבל בדגים אי אפשר לעשות כן בעודם חיים, משום שבצאתם מן המים מתים. והא דבחרו בתרנגולים יותר משאר עופות, משום דאיתא **בעירובין** (ק); מדה טובה למדנו מן תרנגול, דמפייס ואחר כך בועל, ועוד דאמרו עתידה אשה שתלד בכל יום, ומייתי שם מעין זה, בתרנגולת שמטלת ביצה בכל יום.

(ד) גמ', דוד אתמוהי קא מתמה. הקשה **המהרש"א** (בחידישי אגדות), ומהיכא

קול, שאינו גוף. אבל מאן דאמר דשדא מומא בדוקין שבעין, סבר, שחשיבות הפה הוא בשביל הדבור דוקא שהוא רוחני, אבל בהמה, אף שמוציאה קול, אין הוא רוחני.

(ג) גמ' א"ל מרדו בכ יהודאי. עיין באות הקודמת. וביאר **המהר"ל** (שם). דענין המרידה היה, שהיו מראים מעלת החלק הרוחני שבאדם, והוא מעלת בית המקדש. ולפי זה תירץ, למה לא שלחו אל הקיסר שאין הקרבן אינו ראוי להקרבה. והוא משום שלא היה מועיל, כיון שהיתה למלכות טענה על ישראל שהיו אומרים שירושלים והמזבח שלימות כל הנמצאים, ועכשיו נתגלה על ידי קרבן זה שביית המקדש מיוחד דוקא לישראל, ומה שראוי להם להקריב, לא מה שראוי להקריב לאומות.

(ד) גמ', אמר להו רבי זכריה בן אבוקולס יאמרו בעלי מומין קריבין לגבי מזבחה. המגן אברהם (תרנו סק"ח), הוכיח מכאן, דשרי לעבור על לא תעשה מפני שלום מלכות, דהא מבואר דמדינא הוה שרי להקריבו [נאף דהיה בעל מום] ורק כדי שלא יאמרו וכו' נמנעו. ו**בקיובץ הערות** (סימן מט אות ז') הקשה, מאי טעמא חשש לשמא יאמרו וכו' שהוא איסור דרבנן, הא איכא לפני עור שאסור מדאורייתא. ואי נימא דהיינו משום דאיסור לפני עור נדחה מפני פקוח נפש, כל שכן איסור דרבנן. ויש שתירצו, על פי דברי **היום של שלמה** (בבא קמא לח). שביאר הא דאיתא שם, דשלחו למלכות רומי, דשור של כנעני שנחג לשל ישראל משלם נזק שלם, ושל ישראל שנחג של כנעני פטור, ולא שינו מפני הסכנה, אף דהתירו ללמדם תורה. והיינו משום, דאף דהותר מפני פיקוח נפש לעבור על דברי תורה, אסור לשנות התורה. והכי נמי יש לומר הכא, דלא נדחה הא דיאמרו בעלי מומין קריבין וכו', מפני פיקוח נפש, דאיכא בזה שינוי התורה. [וצריך עיון, דאם אמנם כך היה צריך לנהוג, מה תלה לה ר' יוחנן בענותותו של ר' זכריה, ועיין לקמן באות ו']

(ה) גמ', אמר רבי יוחנן ענותותו של רבי זכריה החריבה ביתנו ושרפה היכלנו כו'. ביאר **המהרש"א** (בחידישי אגדות), דאף שכבר נגזרה עליהם גלות בעבור שנאת חנם. אפשר, שהבית לא היה נחרב שהיתה המלכות חסה עליו אילו היה קרפנו קרב. אבל עתה שלא נקרב קרבנו היה חמתו על הבית שאמר אין לו צורך בו.

(ו) גמ' שם. רש"י ביאר ב"ה ענותותו, סבלנותו שסבל את זה ולא הרגו. וכתב **המהר"ץ חיות**, דמדינא היה מותר להרגו כדכתב **הרמב"ם** (פ"ח מחובל ומזיק ה"י), דמוסר חייב מיתה, וכן יש לומר שהיה לו דין רודף. אלא דר' זכריה בן אבוקולס לא רצה בענותותו להכריע ההלכה, וחשש שמא לא יכיוון לאמת. ו**במסילת ישרים** (פ"כ במשקל החסידות) ביאר, דרבי זכריה לא שקל במשקל החסידות הנכון, שאין לדון בחסידות, המעשה באשר הוא שם לפי מקומו ושעתו. אלא לפנות לכל הצדדים שיוכל לראות, עד שידון אם המעשה כשר, או הפרישה ראויה מחמת התוצאות שיהיו למעשה לאחר מיכן. ולשון "ענותותו" היינו, דבענותותו חשב שאין משקלו נכון ולא הורה כדעתו.

(ז) גמ', החריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו. ביאר **בחידישי הגר"א** (ברכות ג.), דהא דנקט לשון "חורבן" על הבית ו"שריפה" על היכל, וכן בכמה מקומות. היינו על פי **מדרש איכה** (א, ה), שלא עלה בידם להעלות את כותל המערבי באש ולכך החריבוהו. ו**בקול אליהו** (חידישי אגדות ברכות) כתב, ד"החורבתי ביתי" קאי על מקדש של מעלה ו"שרפתי היכלי" קאי על מקדש של מטה, וכדאיתא **בתענית** (ה.), "לא אבוא בירושלים של מעלה עד שאבוא בירושלים של מטה". וכן ביאר **בנפש החיים** (שער א פ"ד), דרך מכח חורבן מקדש של מעלה, היתה היכולת בידם לשרוף בית המקדש של מטה, וכדאיתא **במדרש איכה** (א, ג) דאמרו לו קמח טחון טחנת.

(ח) גמ', בן ציצית הכסת שהיתה ציציתו נגררת על גבי כרים וכסתות. כתב **המגן אברהם** (סימן כא סק"ג), דמשמע דציציות של שאר העם היו נגררות על הארץ, ורק הוא מחמת עשרו היה מהלך על גבי כרים וכסתות. והקשה **לפסק השלחן ערוך** (שם ס"ד), דיש להזהר שלא יהיו הציציות נגררים על הארץ. ותירץ דיש לדחות, דדוקא הוא, כיון שלבש בגדים ארוכים, היו ציציותו נגררים על הארץ, אי לא היה מהלך על גבי כרים. אי נמי יש לומר, דדווקא כשגוררם בשעת לבישה הוי ביזוי, דנראה כמכבד בהם את הבית, אבל אם נגררים דרך הילוכן אין קפידא. ונאולי יש לבאר, דלא היו ציציותיו של ד' כנפות. אלא שהיה לו בגד יקר ששפתו היתה עשויה חוטים חוטים, וכלישנא דקרא (יחזקאל ח' ג'), "ויקחני בציצת ראשי", וכן יש לדקדק מדנקטה הגמ' "ציצתו" ולא ציציותיו (ח.ו.).

(ט) גמ', דרבי צדוק יתיב מ' שנין בתעניתא דלא ליחורבו כו'. ביאר **המהרש"א** (בחידישי אגדות), דארבעים שנין קודם שנחרב הבית גלתה סנהדרין, וחזו בו סימני חורבן, כדאיתא **בסנהדרין** (מא.). והבן **יהוידע** פירש, דרצה להגין על ארץ ישראל שהיתה ת' פרסה, ששיעור הליכתה מ' יום. וכמו לגבי מרגלים שתרו את הארץ ארבעים יום, נגור עליהם מ' שנה במדבר יום לשנה יום לשנה, וכן עשה הוא להגין על ארץ ישראל שלא תחרב.

מתיכא מוכח על המילה. ועוד למה הדיגש "שנתנה בשמיני". וביאר, דאיתא בתיקונים "מי יעלה לנו השמימה" (דברים ל' י"ב), ראשי תבות "מילה", וסופי תבות "הוי"ה", ועל זה רמז הכתוב, "כי עליך" זו מילה שרמוזה למעלה משמך, "הורגנו כל היום". ומסיים נחשבו כצאן טבחה, כאדם ששחט צאן כדי לאכול מבשרם בשמחה, כן מוציא דם מן הנימול בשמחה. ולכך פירש ואמר "שנתנה בשמיני", דהטעם דנתנה בשמיני מפני שיש בה יחוד שם הוי"ה, שהוא בן שמנה אותיות, ד' דשם הנכתב "הוי"ה" וד' בנקרא "אדני". דהיינו ד' אותיות במחשבה, וד' בדיבור. והטעם שנרמזו שם הוי"ה עם המילה בפסוק אחד, כי במילה נעשה יחוד השם, נזכר בספרי המקובלים.

טז) גמ', אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליהם. ביאר המהר"ל (ביאורי אגדות), כי התורה שהיא רוחנית והגוף שהוא גשמי שני הפכים הם. ולפיכך אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה. דהיינו, שגופו אינו נחשב אצלו כלל ביחס לתורה. ושוב אין כאן שני הפכים, אלא הכל ענין אחד הוא.

דף נח ע"א

א) גמ', אמר ליה גם כל חלי וכו'. ביאר הבן יהוידע, דהשואל פירש הכתוב באופן אחר. שבא לומר, דאף שכתבתי לכם כמה גורות, יש עוד כמה גזירות אשר לא נכתבו, ולא קאי על אחת בלבד. והוא מה שאמר לו "אי מטאי לגבי דהאי קרא", הייתי מבין שיש כמה וכמה גורות שלא נכתבו, ולא הייתי שואל על אותה גזרה שלא נכתבה. ואיני צריך ולפירושה, שבא הכתוב לרמוז על גזרה זו דוקא, שלא כתבה כיון שהיא דבר מגונה.

ב) גמ', אמר מובטחני בו שמורה הוראה בישראל. הקשה הבן יהוידע, מה דבר חכמה מצא בו, והלא רק אמר סיום הפסוק שזה כבר למדו בבית רבו. ותיריך הגאון יעקב (שעל העין יעקב) בשם היערות דבש (חלק א' דרוש י'), דאף דקיימא לן (לעיל מזה), "אין פודים את השבויים יותר מכדי דמיהן", וכמו שהעירו התוס' ד"ה כל. מכל מקום נתבאר בפוסקים (יורה דעה רנ"ב ס"ד ובנושאי כלים שם), דאם רוצה לפדותם לפני משורת הדין, הרשות בידו. וכונת רבי יהושע בן חנניה כשאמר "מי נתן למשיסה יעקב וכו'" היתה לומר, דאם אפדך בממון רב, אגרום שינתנו ישראל לבחוזים, על ידי שיישבו מהם כדי להרויח ממון. ועל כך השיב התינוק. אמת, שמעיקר הדין צדקת, אבל "הלא ה' יו חטאנו לך", דלא חרבה ירושלים אלא על שלא אבו בדרכיו הלוך, וכדאיתא בבבא מציעא (ל'): "לא חרבה ירושלים אלא על שדנו בה דין תורה" ולא נהגו לפני משורת הדין. וכדאמר "והלכת בדרכיו וכו'" מה הוא רחום אף אתה הוי רחום. ועל כך אמר, מובטחני בזה שמורה הוראה, לא להבא, אלא כבר עתה. כי יפה הורה. ואמר "איני זו מכאן עד שאפדנו בכל ממון שפוסקין עליו".

ג) גמ', נפלו זה על זה וגעו בבכיה עד שיצאה נשמתם. הקשה הבן יהוידע, למה געו בבכיה, אדרבה צריכין היו לשמוח, זה ניצול מביאת שפחה, וזו נצולה מביאת עבד. ותיריך, דהם היו חסידים גדולים, וגעו בבכיה גדולה, כי זה נצטער על אשר קרא על אחותו בלילה שם שפחה, וזו נצטערה על אשר קראה על אחיה שם עבד.

ד) גמ', ועל אותה שעה נתחתם גזר הדין. ביאר המהרש"א, דהגם דהיה עבירת יחיד. כיון שהיה בידם למחות ולא מיחו, נחתם גזר הדין לכולם. והיעב"ץ ביאר, דיש ללמוד מכאן, דדבר המתנגד לשכל והוי בכלל "דסני עלך לחברייך לא תעביד", הריהו חמור מאוד, ושנוא בעיני המקום יותר מעבירות חמורות מפורשות. ולפיכך נעשו הרבים בשביל שלא חששו על הדבר, ולא מיחו בו על מעשהו המגונה.

ה) גמ', ואמרי לה על שתי תפילות בנר אחד. ביאר המהרש"א (חדושי אגדות), דשתי הלשונות בפליגי באופן המעשה. דללשון הראשון בשעה שהיתה אצלו ג' ימים לא נגע בה. ועל אותה שעה, היינו מה שעסקו להסיתו לגרשה ולהשתעבד בכתובתה, נגזר הדין. ולישנא דאמרי לה וכו' סבר, שעבר בה עבירה בהיותה אשת איש, ונאסרה עליו אף שנתגרשה. ועל זה נחתם גזר דינם.

ו) תוס' ד"ה כל, בסוה"ד, אי נמי משום דמופלג בחכמה היה. כתב הים של שלמה (לעיל פ"ד סימן סו), "שמעתי על מהר"ם מרוטבוורק ז"ל שהיה תפוס במגדל אייגוזם כמה שנים, והשר תבע מן הקהילות סך גדול. והקהילות היו רוצים לפדותו ולא הניח, כי אמר "אין פודין את השבויים יותר מכדי דמיהם". ותמה המהרש"ל, מאחר שהיה תלמיד חכם מופלג, ולא היה כמותו בדורו בתורה ובחסידות, הא שרי לפדותו בכל ממון שבעולם. ואם מרוב ענותנותו לא רצה להחזיק עצמו לתלמיד חכם, מכל מקום היה לו לחוש על בטול תורה כאשר כתב בעצמו, שיושב בחושך וצלמות בלי תורה ואורה, ואין לפניו ספרי הפוסקים והתוס', ואיך לא חש לעוון ביטול תורה מאחר שרבים צריכים לו. ותיריך, דסבר דאם יפדוהו איכא למיחש דיעשו כן לכל גדולי התלמידי חכמים המופלגים שבדור. עד שלא יספיק ממון הגולה לפדותם, ותשתכח התורה מישראל. באמת מאותה שעה פסקו מלתפוס חכמי הגולה.

ז) רש"י ד"ה לך חזק וקני, וכו' איכא למימר השני נוח לי. הקשו המהרש"א

משתמע טפי בדוד דתמה הא לשון אחד אמרו. ודוחק לומר, דלפי כוונת הלב ברור לנו שדוד הוה מתמה טפי מההוא גברא. ותיריך, דדוד לא קאמר האי קרא בלחודיה, אלא בתוך כוליה מזורא דמספר בו ישועת אלהינו, ויך יואב את אדום גוי, וסיים בו "מי יבילני עיר מבצר מי נחני עד אדום", ואהא ודאי קאמר "הלא אלהים ונחתנו" דרך תמיה, מה שאין כן האי גברא אמר להאי קרא לבדו, ולא מתשמע דרך תמיה. ובמדרש איכה (פרשה ב' פ"ד) איתא, דבשעה שהיו יוצאים למלחמה היה אומר "לא תסעוד ולא תכסוף".

ח) גמ', שוישים ריבוא עיירות היו לו לינאי המלך בהר המלך וכל אחת וכו' כפליים כיוצאי מצריים. העיר המהר"ל (בנצח ישראל פ"ו), שקשה לצייר שהיו בהר המלך כל כך הרבה עיירות ושכל עיר כל כך הרבה ישראל, וגם שיהיו המספרים שווים זה לזה בכל המקומות. אלא, דנקטו חז"ל למספר זה, משום דמצד המהות הרוחנית שהיה לטור מלכא היה ראוי שתשרה בה הברכה והריבוי כל כך.

ו) גמ', כפר ביש דלא יהבי ביתא לאושפיזא וכו'. הקשה הבן יהוידע, דמהא משמע דהו כנאשי סודם, ומהא שזכו לריבוי עצום כפלים כיוצאי מצרים נראה, שהיו אנשים טובים. ותיריך, דהא דלא יהבו ביתא לאושפיזא, כוונתם לטובה היתה, כי ריחמו על עניי העיר. דמאחר דהו בה ריבוי אכלוסין, אם יתוספו עליהם אורחים רבים, יתייקר השער. אבל המהרש"א (בחידושי אגדות) ביאר, דלחפליג הענין קאמר, דאף שהיו כפלים כיוצאי מצרים, לא נמצא ביניהם אדם טוב. ובעין אליהו ביאר, דקבעו בית מיוחד לאורחים, וכל אחד נתן מעות לצרכן, אך משום דלא הניחו להתאכסן בביתם נקראו כפר ביש.

ז) גמ', אל תגע בי שאין לי כתובה ממך. דקדק המהרש"א (בחידושי אגדות), דמהכא משמע קצת, דארוסה אין לה כתובה. אמנם כתב, דאפשר לומר דכיון דשבויים היו והעובד כוכבים קונה את ישראל, וכל מה שקנה עבד קנה רבו לכך אין לו כלום להשתעבד לכתובתה.

ח) גמ', נחסר השער דינר וברקו ומצאו אב ובנו שבאו וכו'. ביאר העין אליהו, דממה שכאשר עשה אחד עבירה תיכף נענשו. מוכח, שהיו כולם צדיקים. ולכך דיקדק ה' עמהם תיכף. ולכך נמי מיד כאשר נסקלו, הוזיר השער למקומו.

ט) גמ', גרע בחרי אף כל קרן וכו'. ביאר המהרש"א (בחידושי אגדות), הא דדרשו האי קרא אחורבן ביתר דווקא. משום, שהמלכות נקראת "קרן" בכל מקום, ובן כחיבא מלך בביתר, שהרי טעה בו רבי עקיבא שיהיה מלך המשיח כדאיתא במדרשות.

דף נו ע"ב

י) גמ', מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק. הקשה במגילת ספר (לאוין קטו), מהא דאיתא במכילתא (סוף בשלח), "נשבע הקב"ה שלא יקבלו גרים מעמלק", ואם כן איך קיבלו גרים מבני בניו של המן. ותיריך החזון איש (יורה דעה קנ"ז ה'), דיש לומר דמבני בניו נתערבו באחרים, ולכך קיבלו אותם. וכן מצינו שכתב המנחת חינוך (מצוה תר"ד אות ה') דלאחר שבא סנחריב ובלבל את האומות כל דפריש מרובא פריש. ובעמק ברכה (בעיני מחיית עמלק) תיריך, דכיון דכל האיסור לקבל גרים מעמלק הוי מדין מחיית עמלק, שהוא מצות עשה. לכך פשיטא דבדיעבד אם קבלו אותם חלה הגירות. אמנם הוכיח בסוף דבריו, מרש"י (ישעיהו פמ"ד ד') דאף לכתחילה מקבלין אותם.

יא) גמ', הקול קול יעקב, הקול זה אררינוס קיסר וכו'. ביאר הבן יהוידע, הא דראה יצחק אבינו ברוח הקודש שתיים אלה, ולא ראה מה שהרג נבחראדן ר"א רבוא בבקעה אחת, וצ"ד רבוא על אבן אחת. משום דראה אותה שעה, מה שעושי בני עשו, ונבחראדן לא היה מזרעו.

יב) גמ', אין לך תפלה שמועלת שאין בה מזרעו של יעקב. פירש הבן יהוידע, דמזרעו היינו ממדתו, כי המידות נקראים תולדות של הצדיקים, כמו שאמרו במדרש רבה (בראשית פרשה ל ו), תולדותיהם של צדיקים מצוות ומעשים טובים, ויעקב אבינו מידתו אמת, וצריך שיהיה המתפלל מהתפלל במידת אמת, שלא יהיה כאותם דכתיב בהם (ישעיה כ"ט י"ג), "יען כי ניגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני".

יג) גמ', שם. דקדק המהרש"א (בחידושי אגדות), למה אמר כל אחד פסוק אחר ולא אמרו כולם פסוק אחד. ועוד, אמאי לא הביאו הפוסקים כסדר שהם כתובים בתורה. ותיריך, דז' בנים אלו נהרגו על קידוש השם בז' ימי השבוע, וכל אחד הביא קרא מענינו של אותו יום שנהרג בו, והאריך בביאורם. והבן יהוידע ביאר, דהיו לו שבעה מיני עבודה זרה, ולכל אחד הוציא עבודה זרה אחרת. ומשום הכי כל אחד הביא לו הוכחה חדשה מפסוק אחד.

יד) גמ', אף היא עלתה לגג ונפלה ומתה וכו'. הקשה בעץ יוסף, איך הותר לה למסור עצמה מרצונה. ותיריך בשם היפה עיניים, דמפני שחייה היו מרים לה ממות, הותר לה להמית את עצמה.

טו) גמ', רבי יהושע בן לוי אמר זו מילה שנתנה בשמיני. הקשה הבן יהוידע,

הדרק היוזמי

יד) רש"י ד"ה אין בו, אם שהה וכו' אלא מחזיר לו הקרקע בחנם. **התוס' הרא"ש,** תוס' בבבא קמא (נח.) ד"ה אי נמי מבריה ארי, ובבבא מציעא (לא:.) ד"ה אם הביאו שיטת רבינו גרושום, דפליג על רש"י ופסק בתשובה, דאין הקרקע חוזרת לבעלים בחנם. והר"י שם ביאר, דהיאך דידוע שאם לא היה קונוהו ישראל, היה הגוי מוכרו או נותנו לגוי אחר, והיה אבוד מן הבעלים לגמרי. פשיטא דלא חשיב "מבריה ארי" כיון שמצילו מן ההפסד, ולכך צריך לתת ללוקח כל הדמים ששילם עבורה, וכדאמרין גבי מקדים ברועים, דנותן עד כדי דמיהן. אלא אפילו יודע בודאי שאם לא היה קונוהו ישראל היה חוזר לבעלים בדמים הללו כל שעה שירצו, דהשתא אין מצילו מן ההפסד, מכל מקום אין לדמותו למבריה ארי. דכיון שיצא הבית מחזקת ישראל ובא ליד הנכרי, וזה מוציא מיד הנכרי ומחזירו ליד ישראל, לא דמי למבריה ארי. ונוטל מה שהנהוו. ואין צריך הבעלים לתת ללוקח כל דמי הקרקע, אלא לשלם לו דמי הנאתו.

טו) גמ', אימא אחולי אחיל. התוס' בבבא בתרא (מד.) ד"ה דוקא, הוכיחו מכאן דאיכא יאוש בקרקע, דמשמע דמהני הא דאחולי אחיל לעכו"ם שתהא הקרקע בחזקתו. ובקצות החושן (סימן שעא סק"א), דחה בשם אחיו את ההוכחה מסוגיין, על פי מה שכתבו הרשב"א (בסוגיין) והריב"ש (סימן רצ), דודאי בגזל לא מהני יאוש בקרקע. אבל היכא שהאנס בא עליו בעקיפין מצד אחר, וכדי להיפטר ממנו אומר לו הישראל שא קרקע והניחני. אף דבעלמא תלוהו ויהיב לא מהני, היכא דאיכא בי דוור איכא הוכחה דגמר ויהיב אגב אונסיה. ובחידושי הר"ן כתב, דהכא כיון דאירינגן בגוונא שלקח מהאנס, וחזר וקנאה מהבעלים, אחולי אחיל ומקחו קיים. אבל בלא חזר ולקחה לא קני, דאין קרקע נקנית במחילה.

טז) גמ' סבר למכתב ליה טירפא. פירשו התוס' ד"ה למכתב, דהיינו על הבעלים הראשונים ולא על כל בני הבאגא. [וכן משמע מלשון רש"י בסוד"ה מבני באגא שכתב שהם נתנוהו דהיינו שלא מכרו לו, ואם כן אין לו עליהם כלום] אמנם הרשב"א ביאר דסבר למיכתב טירפא, אכולהו בני באגא דזבונה ניהליה. [דהיינו שמלבד מה ששילם למלך המס, גם שילם לבני הבאגא עבור הזכות לאכול פירות הקרקע]. והיינו שיטרוף מהם את דמי הפירות של ב' השנים שכבר שילם להם עבורם, [שאותם יגבו הבעלים שחזרו].

יז) גמ', אם כן עשיתו סיקריקון. פירש רש"י בד"ה אם כן, ד"עשיתו סיקריקון" היינו המלך, וממילא יש על גידול "דין סיקריקון" דאמרין במשנה אחרונה, שאינו מפסיד כלום וכו' והאי נמי לא יפסיד מה שנתן למלך. אמנם הרשב"א ביאר, ד"עשיתו סיקריקון" היינו לבני הבאגא שמכרו [עיין באות הקודמת], כאלו הם אנסין, ודינם כסיקריקון שהקונה ממנו קנה קרקע, דבעלים אגב אונסייהו מחלי גביה, ומשום הכי כתבת ליה טירפא. דאי לא קנה, נהי דמעו שנתן יש לו, אבל פירות אין לו. והיה לך לומר שישלמו הבעלים שחזרו כמה שנתן כדין לוקח מסיקריקון ויש ביד בעלים ליקח, שמחזירין ללוקח מה שנתן, והיתר במה שיש בין מה שנתן לדמי הפירות, יתנו בני הבאגא. לפי שהבעלים פטורין ממנו כדין נותן לבעלים רביע.

יח) גמ', אלא אמר רב הונא וכו' הניח מעותין על קרן הצבי. כתב הרשב"א בשם הרמב"ן, דהיינו משום דלא קנה הקרקע, דלאו סיקריקון הוא, דהא לא מכרו לו מחמת אונסא. וכיון שכן אף מה שהוציא המס על השנים הבאות לא יטול, דהוה כפורע חובו של חבירו שהוא פטור. (כדאיתא בנדרים (ג.) ובכתובות בירושלמי (פ"ג ה"ב).) אבל הראב"ד (בהשגות כו. מדפי הרי"ף) כתב, דאירינגן בגוונא שהמלך שינה הגזברין, ולא ידעו החדשים שפרע גידל ב' שנים נוספות וחייבו הבעלים לשלם שוב, דאי לא שינה למה הניח מעותיו על קרן הצבי, הרי המס שהבעלים רוצים לתת למלך, יתנו לגידול במקום מעותיו, שהרי המלך לא יבקש מעותיו פעמיים מגזבר אחד, ולא דמי לפורע חובו של חבירו.

דף נט ע"א

א) גמ', ודיני נפשות מתחילין מן הצד. פירש רש"י ד"ה מתחילין, בתוה"ד, דהשאר נכנעין מפניו שלא לחלוק עליו משום לא תענה. ובסנהדרין (יח:.) ד"ה לא תענה ביאר. וכן פסק הרמב"ם (בפירוש המשניות סנהדרין פרק ד' מ"א), דאחר שאמר הגדול שבדיינין, ילפינן מהאי קרא דאסור לחלוק עליו. אבל הריטב"א (רבינו קרשקש), הביא בשם אחיו ר' פנחס הלוי, דליכא איסור בדבר, ואדרבא מחוייב לענות על רב אם ראה לו זכות, וכדאמרין בסנהדרין (ו:) עיין שם ובשבועות (לא.), מנין לתלמיד היושב בפני רבו וראה חובה לא' וזכות לא' מנין שלא ישתוק, תלמוד לומר "מדבר שקר תרחק". אלא דהתורה ציותה שינהגו באופן שלא יהא צריך לענות על רב, דהיינו על ידי שיתחילו מן הקטן.

ב) גמ', שאני מנינא דרבי דכולהו מניניהו מן הצד הוו מתחילי. עיין פירוש רש"י ותוס'. והריטב"א ביאר, דהיינו משום שרבי גדול היה מאד, וכדאמר בהמשך, "מימות משה ועד רבי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד", ואין לך אדם שלא יכניס דבריו מפניו. אפילו בידינו ממונות. [והיינו לפירוש באות הקודמת].

המהר"ם שיף, דרש"י לעיל (נה:.) ד"ה מקחו בטל, פירש ב' טעמים. א. דאיכא למימר מיראה עבד. ב. השני נוח לי וכו', ולמה נקט רש"י הכא רק את הפירוש השני. ותירצו, דפירש כן לסברת רב. ומשום דטענת השני נוח לי, אינה אלא בשאמר לו לך חזק וקני. אבל בכתב שטר, אינה טענה, וקנה. והא דפירש לעיל הטעם דאמרין מיראה עבד, היינו אליבא דשמואל, דסבר דבשטר נמי לא קנה, והיינו משום דטעין מיראה מכרתי. [ועיין באות הבאה]

ח) בא"ד, שם. הרשב"א תמה על רש"י, וכתב, דודאי דטעמא אינו אלא משום דאמר נחת רוח עשיתי לסיקריקון, ומכר משום איבה ויראה. והוכיח דבריו, א. מהא דסמכו במתניתין דין סיקריקון, לדינא דלקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה, שהוא משום טענת נחת רוח עשיתי לבעלי. ב. שהרי אותיב מינה (בבבא בתרא מח.). רב המנונא לרב הונא דאמר תלויה וחבין זבינה זבינה. דאלמא משום דאנוס הוא, ולא משום טענת השני נח לי. ג. דבמכר לא שייך השני נח לי. ד. דאם כן שמואל דאמר עד שיכתוב לו אחריות, סבר דאף דקא עביד מעשה, דהיינו כתיבת השטר, מצי למימר השני נח לי. ואם כן למאי דאיתא בבבא בתרא (ל:) שמואל דאמר כאדמון, דאלו לרבנן כיון דקא עביד מעשה לא מצי למימר השני נח לי. [ועיין באות הקודמת]

דף נח ע"ב

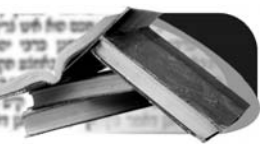
ט) גמ', לקח מן הסקריקון ואכלה ג' שנים וכו'. ברש"י ד"ה טוענין לירוש, כתב בתוה"ד, "או מכרה לאחר ואכלה ג' שנים", ומשמע דפירש שהאחר אכלה ג' שנים. וכן ביאר הרשב"א להדיא, דהא דנקט אכלה שלש שנים וחזר ומכרה לאחר, לאו דוקא. אלא אפילו אכלה יום אחד וחזר ומכרה, ואכלה לוקח שני ג' שנים טוענין לו.

י) תוס' ד"ה כגון זה, פירש וכו' דלא מצינו התם בבבא בתרא (כג.) פלוגתא בזה. והפני יהושע כתב דיש ליישב, דרש"י נתכוון לפלוגתא דרב ורבי חייה בבבא בתרא (מ"א:.) גבי האי דדר בקשתא בעליתא. דשקלו וטרו התם, בהא דאמרין הבא בירושה אין צריך טענה, אי אמרין דראייה מיהא בעי. ומשמע דהיאך דלא מיייתי ראייה שהיתה ביד מי שמכרה לו, לא טוענין ליה. ולפי זה אפשר דהכא כמאן דליכא ראייה דמי, דממה שהחזק הלוקח בשדה אין ראייה שבאתה לו מיד בעל הבית, אלא מיד הסיקריקון.

יא) גמ', אין לבעלים על לוקח שני כלום. הקשה הראב"ד (בהשגותיו כו. מדפי הרי"ף), מאי טעמא חשיב חזקה, הא יכול הבעלים לטעון דמחמת יראת הסיקריקון היה ירא למחות ביד המחזיק, כשם שירא לסרב במכירתו. ותירץ, דאירינגן בגוונא שלא ידוע שלקחה מסקריקון עצמו, אלא שהיה ידוע דשדה זו נלקחה על ידי סקריקון, ולא נודע אם פדאה הבעלים מיידו. והלוקח טוען שלא לקחה מיד הסיקריקון, אלא מיד הבעלים. ונאמן, וללוקח שני אגב טענינן הכי. אבל הרשב"א כתב, דאין לתרץ כן, דמלישנא דברייתא "לקח מן הסיקריקון", משמע דידוע דלקחה מן הסיקריקון עצמו. לכך ביאר, דרש"י נשמר מקושיא זו, שכתב ברש"י ד"ה טוענין לירוש, דסתם מאן דזבין מסקריקון מידע ידע, ולא שדי וזוי בכדי ללוקחה אם לא על פי בעלים. וביאר דכוונתו, דמכח חזקה זו אמרין דודאי לא קנאה מסקריקון עד שלקחה תחילה מבעל הבית. עוד תירץ הרשב"א, דכיון שתקנה ידועה היתה אצל הכל דהלוקח מסיקריקון קנה, ובלבד שיתן לבעלים רביע, חזקה שנתן המעות וקנאה מהבעלים כדין, ומיהו דוקא שאכלה שלש שנים אחר סיקריקון דהשתא איכא רגלים לדבר הא לאו הכי לא.

יב) גמ', תנו רבנן הבא מחמת חוב ומחמת אנפרות. כתב הרשב"א, דלפי מה שביאר רש"י (בחולין קלא.) ד"אנפרות" היינו, שאונס ולוקח בלא נתינת דמים. ניחא הכא, דמדינא תחזור בלא כלום, דתלויה ויהיב היא. ואפילו הכי בבבל דאיכא דיינים הממונים על הגזילות, מקחו קיים. כיון שהיה יכול לטעון לפניהם, והוא לא טען שמע מינה דמחיל ליה. ואף לפי מה שפירשו התוס' [אין ידוע היכן] ד"אנפרות" היינו שנתנין קצת דמים. אין כוונתם כן בכל מקום והכא נמי יפרשו שהוא ללא נתינת דמים.

יג) גמ', אין בו משום סקריקון. פירש רש"י בד"ה אין בו, דהיינו תקנת תשלום רביע, דכיון דלא גמר ואקני אגב אונס מיתה, צריך הלוקח להחזיר הקרקע לבעלים בחנם. וכן פירש הרא"ש (סימן יז). וכתב בתוס' הרא"ש, דמה שכתב רש"י דחזרת בחנם, לא קאי אלא על הבא מחמת אנפרות, ומשום דנטלה שלא כדין. אבל בבא מחמת חוב פשיטא דצריך הבעלים להחזיר ללוקח כשיעור דמי חובו. והרש"ש ביאר, דלרש"י אין פירוש "חוב" שהישראל חייב לו, אלא דהגוי העליל עליו שחייב לו. אמנם הרמב"ם (פ"י מגזילה ה"א), והתוס' רי"ד פירשו, דכיון שלא נתכוין העכו"ם לחמסה ממנו, אלא גבאה בחובו, לא חשיב סיקריקון. ואפילו בדמים אין יכול הבעלים להוציא הקרקע מהלוקח, דמדולא בא לפדותה ממנו, שמע מינה שהסכים שיטלנה הגוי בפרעון חובו, ונחלטה בידו. והשלחן ערוך (חשן משפט רל"ו ס"ז) פסק כהרמב"ם, ותמה עליו הסמ"ע, למה לא הזכיר דעת רש"י והרא"ש.

רוצה, ואומר ליתן לו. והבית אהרן תירץ, דבפסחים מיירי בשנוטל חלק משובח מחבירו, אבל הכא מיירי בחלקים שוים, אלא דרשאי הכהן ליטול החלק שיותר ימצא חן בעיניו.

יב) גמ', מפני דרכי שלום דאורייתא היא. ביאר היעב"ץ, דהקושיא לרב אשי ולרב יצחק נפחא, אבל לרב חייה בר אבא לא קשה מידי, דקרא ד"וקדשתו" איירי בכהנים והוא דאורייתא, אבל מה שהלוי אחריי הוא מפני דרכי שלום. אבל המצפה איתן ביאר, דקשה אף לילפותא ד"וקדשתו", משום דבהוריות (יג.) ילפינן מקרא ד"וקדשתו" דכל המקודש קודם.

יג) רש"י ד"ה וקדשתו, כי את וגו'. ביאר המצפה איתן, דכוונתו, דעיקר דרשה דסוגיין הוי מסיפא דקרא (ויקרא כא, ח) דכתיב "קדוש יהיה לך", דהא מקרא ד"וקדשתו" ילפינן ביבמות (פח:), וקדשתו בעל כרחו, שאם נשא פסולה כופין אותו לגרש. וכן פירש רש"י בפירוש התורה (שם).

יד) גמ', שניים ממתנין זה לזה בקערה. ביאר המהר"ם שיף, דאם אחד הולך מעט מהסעודה או חותך לחם או שותה, צריך השני להמתין באכילתו. ושלשה אין ממתנינים, היינו דשניים אינם צריכים להמתין לאחד שפסק מאכילתו. וכן פסק השולחן ערוך (אורח חיים סימן קל ס"ב), וכתב המשנה ברורה (שם סק"ב), דדווקא בשלא היתה שהייתו מרובה ולא הפסיק בדברי שיחה, אבל אם מאריך בשהייתו אין צריכין להמתין.

טו) גמ', ואם בא לחלוק כבוד לרבו וכו' רשאי. כתב המרדכי (סימן תא), דהמהר"ם מרוטנבורג הוכיח מכאן, דהכהן רשאי למחול על כבודו ולתת רשות לישראל לברך ראשון, ורבנו שמחה פליג, דאין רשאי, ושאינו רבו וגדול ממנו דזה כבודו דכהן. וכן פסקו הרמב"ם (בספר המצוות עשה לב) והחיונין (מצוה רס"ט).

טז) גמ', אמר אביו נקטינן אין שם כהן נתפרדה חבילה. ביאר בחידושי החתם סופר, דכל כבודו של הלוי הוא מפני שמשרת את הכהן, ולכך אי ליכא כהן אין כבוד ללוי.

יז) רש"י ד"ה נתפרדה חבילה, נפסק הקשר וכו' ואינו קורא כלל. וכן כתב הריטב"א (רבינו קרשקש) ומשום דשמא יסברו שהוא כהן. וכן כתב המהר"ם שיף, ועוד, דאין לקרותו לשלישי או רביעי משום שיסברו שהוא ישראל. אמנם הביא, דהבית יוסף (אורח חיים קלח) כתב, דלבי הפירושים יכול לעלות ראשון, והעיר דלא משמע כן בגמרא,

יח) תוס' ד"ה נתפרדה חבילה, ביארו המהרש"א והמהר"ם, דפירוש זה הוא פירוש ר' יצחק הלוי המובא ברש"י ד"ה נתפרדה. וכן העיר הגרע"א (בגליון הש"ס).

יט) גמ', הכי נמי דמוחק לן בהאי שני דלוי הוא וכו' ופסליה לזרעיה. הקובץ ביאורים (אות לה) דייק מלשון רש"י בד"ה ופרכינן, שכתב, ואחלייה מקדושת לויא והוי ישראל פסול. דנתחלל הבן מקדושת לויא. וכתב שיש לבאר טעם הדבר בשני אופנים. א. על פי הא דיליף בקדושין (סט.) גבי ישראל שנשא ממזרת, סלקא דעתך אמינא "למשפחותם לבית אבותם" כתיב, אתא "לו" אפקיה. וביאר דכונת הגמ', דה"ל"ו אפקיה מהתיחס אחר אביו, ומיחסו אחר אמו, וכיון שהיא ישראלית הווי ישראל. ודייק שלפי זה, אם יהיה בן ממזרת לויא, יהיה הבן לוי פסול. ב. דפסול ממזרות מפיקע ממנו קדושת לויא, כמו שמפיקע ממנו קדושת קהל דישאל.

דף ס ע"א

א) גמ' אמר ליה אחריהן קורין תלמיד חכמים הממונים וכו'. כתב בערוך השלחן, (או"ח קלו ב'), דמשמע מהכא, דאין יתרון וחישיבות לעליה מסוימת על חברתה, אלא דהחשוב עולה תחילה. והא דנהגו בזמנינו לתת חשיבות לעליות שלישי ושישי ולא לפי סדר קדימתם, משום דאין לנו פרנסים ותלמידי חכמים ששואלים אותם בכל מקום ויודעים, ובטל דין הקדימה.

ב) גמ', ספר תורה שחסר יריעה אחת אין קורין בו. התוס' במגילה (ט.) ד"ה בשלמא, הוכיחו מכאן, דספר תורה שחסר בו מילה או שורה לא נפסל לקריאה, ודוקא כשחסרה יריעה נפסל. והרשב"א (כאן) פליג, דאפילו חסר אות אחת פסול כתפילין דפסולין אפילו באות אחת, וכדאיתא במנחות (לד.), והא דנקטו הכא יריעה אחת, משום דאתו למעוטי חומשין, וכדפשוטו מינה בי מדרשא.

ג) גמ', אין קורין בחומשין בבית הכנסת משום כבוד הציבור. ביאר הרשב"א, שיאמרו שהציבור עני. וכתב המאירי, דבדיעבד אם קראו בהם יצאו ידי חובה. והמרדכי (סימן ת"ו) כתב, דיש מדקדקים מכאן, דדווקא בחומש אחד אין קוראין, אבל אם היו כל ה' חומשי תורה מחוברים יחד קוראים ואפילו לא נעבדו ונכתבו לשמה. והביא, דהראב"י דחה דבריהם, דהכא מיירי בחומש שנעבד ונכתב לשם קדושת ספר תורה, ולעולם אי לא נכתב לשם קדושת ספר תורה אפילו ה' חומשי תורה מחוברים אין קוראין בהם. וכן כתבו הריטב"א (רבינו קרשקש) והמאירי. והרמ"א (או"ח קמ"ג ד) פסק, דספר שיש בו טעות בחומש אחד שרי לקרוא בציבור בחומשים האחרים שאין בהם טעות כשאין אחר. ובביאור הלכה (שם ד"ה יש) כתב בשם השער אפרים, דאין המנהג להקל בזה, ומכל מקום המיקל אין מוחין

ג) גמ', והא הוה אלעזר הוה פנחס. הקשה המהר"ם שיף, אמאי לא משני "הוה זקנים" כדמשני אצל פנחס, דהא משמע דפנחס ואלעזר היו באותו הזמן דלכך לא מני לאלעזר. ותירץ, דרק לזקנת פנחס היו זקנים חשובים כמותו, ולא בתחלתו. משום דזקנותו גרמה להם החשיבות.

ד) גמ', הא הוה שאלו הוה שמואל. הקשה המהרש"א (חידושי אגדות), דלכאורה, כיון דשמואל היה נביא כמה שנים קודם שנמשח שאלו הוה ליה למיפרך בהיפך, הא הוה שמואל ולשנויי דהוה שאלו. ותירץ, דכל גדולה דקאמר הכא, היינו שהיה נשיא כמו רבי, או מלך כמו שאלו, או כהן גדול כמו אלעזר, אבל שמואל לא היה גדול יותר מאחד מאלו. והא דקאמר "הוה שמואל", היינו שהיה גדול בתורה ולא היה בשאלו תורה וגדולה במקום אחד, וכתב, דכן צריך לפרש בהא דמשני הוה זקנים והוה עירא והוה שמעי, דהיינו שהיו גם כן בעלי תורה.

ה) גמ' שלמה הוה שמעי בן גרא. רש"י בסנהדרין (לו.) ד"ה שמעי, ביאר, דגדלותו של שמעי נראתה במה דאיתא בשמואל ב' (פ"ט) שירדו עמו לקראת דוד אלף איש.

ו) מתני', חרש רומז ונרמז וכו'. הרמב"ם (פכ"ט מהלכות מכירה הלכה ב'), מייתי לדינא דמתניתין בין בחרש שאינו מדבר ואינו שומע, ובין בחרש המדבר ואינו שומע. וכתב בבבאור הגר"א (חושן משפט סימן רלה סק"ד), דלשיטת הרמב"ם כל היכא דשנו במתניתין "חרש", איכלל ביה נמי חרש המדבר ואינו שומע, ורק היכא דתנו "חרש" בהדי "שוטה וקטן" מיירי באינו מדבר ואינו שומע דווקא, ודייק כן מהסוגיא בריש חגיגה (ב.).

ז) רש"י ד"ה קמ"ל, רב נחמן וכו' ולא בגיטין ובקרקעות. ביארו המהרש"א והמהר"ם שיף, דמה שכתב רש"י "ולא בגיטין" לא קאי אלא לענין קפיצה, אבל לענין רמיזה מהני כדמפורש בגמרא. עוד ביארו דהא דהוסיף רש"י דין קרקעות, אף דלא הוזכר בגמרא, היינו משום דאתי ליישב, דלא נימא הא דאמרה מתניתין במטלטלין לא אתא אלא לאפוקי קרקע, דלא מהני בה קפיצה. ולעולם בגיטין מהני, לכך ביאר, דבקרקע אפילו רמיזה לא מהניא וכל שכן קפיצה. וכן פסק הרמב"ם (פכ"ט ממכירה ה"ב), והראב"ד (שם) פליג, דמהני מכירת חרש ברמיזה אף בקרקעות.

ח) גמ', וטעמא מאי משום כדי חייו, כתב הרשב"א, דכיון דטעמא לא הוי אלא משום כדי חייו, לכך אי אית ליה אפטרופוס אין ממכרו ממכר, וכדאיתא בכתובות (ע): "אבל יש שם אפטרופא אין מקחן מקח ואין ממכרן ממכר", והביא בשם רב האי גאון (בשער שלישי של ספר המקח), שלא ימכור אלא לכדי חייו וכדאמרינן הכא "משום כדי חייו", ואם יש שם ממון הרבה נותנין לו מקצת לסחורה, כדי שיתלמד מקח וממכר. אבל הרמב"ן כתב, דכיון דתקון רבנן שיהא ממכרו ממכר, לא פלוג בין מוכר לכדי חייו, למוכר יותר מכדי חייו. שהרי במתנתו אסיקנא דמתנתו מתנה, בין מתנה מרובה בין מתנה מועטת. ואף שאינה משום כדי חייו, כי היכי דלעבדו ליה מיליה, הכי נמי לא פלוג רבנן לענין מקח וממכר. ובתוס' הרא"ש כתב בשם ר"ח, דלענין מתנה אפילו יש לו אפטרופוס מתנתו מתנה. דלענין מקח וממכר, דטעם התקנה משום כדי חייו, אי אית ליה אפטרופוס לא תקון. אבל לענין מתנה תקינו ליה כי היכי דליעבדו ליה נייח נפשא, ואפטרופוס אינו רשאי ליתן מתנה בשביל היתומים, והרמב"ם (פכ"ט ממכירה ה"ז) כתב, דאף במתנה אי אית ליה אפטרופוס אין מתנתו מתנה.

ט) גמ', שם. הקשה בשו"ת נודע ביהודה (תניינא אבן העזר ריש סימן נד) דלפי מה שכתבו הרמב"ם (פכ"ט ממכרה ה"א) והתוס' לעיל (לט.) ד"ה קטנים, דהיכא דדעת אחרת מקנה לקטן, אית ליה קנין מדאורייתא. אמאי הוצרכו לתקן שיהא מקח וממכר לקטן משום כדי חייו, הא מדאורייתא נמי אית ליה קנין, כיון שדעת אחרת מקנה לו המעות או החפץ. ותירץ על פי דברי המגיד משנה (פכ"ט ממכירה ה"א), שכתב בדעת הרמב"ם, דדווקא במתנה קנה הקטן מדאורייתא, כיון דכל ההקנאה הוי על ידי דעת אחרת, אבל במקח דחלק מהקנין נעשה על ידי נתינת הדמים, והקטן אין נתינתו מועילה מדאורייתא, גם ההקנאה לא חיילא מדאורייתא.

דף נט ע"ב

י) גמ', מנא הני מילי וכו'. ביאר הרש"ש, דאף דנתבאר במתניתין דהוי תקנתא דרבנן מפני דרכי שלום. מכל מקום, מבעי ליה, מנא להו דתקינן כהן ברישא והדר לוי וישאל. ובחידושי החתם סופר ביאר, דבעי, מנלן דהמברך ראשון חשיב טפי.

יא) תוס' ד"ה וליטול מנה יפה ראשון, בסוה"ד, אבל במידי דשותפות לא וכו' דהנותן עינו בחלק יפה אינו רואה סימן ברכה לעולם. אבל התוס' רי"ד כתב, דאף בשותפות צריך לתת לכהן חלק יפה. ותירץ, דבפסחים איירי בנוטל בלא הסכמת חבירו, אבל הכא יש על הישראל מצוה לתת לו החלק היפה מרצונו. וכן כתבו התוס' במועד קטן (כח:): ד"ה וליטול. עוד כתבו שם, דנראה, דכהן כיון שזה דינו, יכול לראות סימן ברכה. והכי נמי לא קשיא מהא דיליף בחולין (קלג.) מ"ונתין", ולא שיתול מעצמו. משום דבכהאי גוונא אינו לוקח מתנות, כי אם רואה מה שהוא

בידו. ועיין באות הבאה.

ד) גמ', שם. כתב בשו"ת הרשב"א (ח"א סימן קמד), דאפילו חומש אחד שנכתב כדין, ולשם קדושת ספר תורה, יש בו קדושת ספר תורה וצריך לקום בפניו. וכתב בבניאר הגר"א (אורח חיים רפ"ב סק"ז), דהוכיח כן מסוגיין, דמשמע דכל הטעם דאין קורין בחומשים בבית הכנסת, אינו אלא משום כבוד הציבור. ומדינא שרי לקרות בהם. אבל הרמב"ם (פ"ז מהלכות ספר תורה הי"ד) והטור (אורח חיים רפ"ג) כתבו, דאין לחומש קדושת ספר תורה. והקשה הב"ח (או"ח רפ"ג), דהכא משמע דרק משום כבוד הציבור אין קורין בו. ותירץ, דהם למדו דשרי לקרוא בציבור אף בספר שאין בו קדושת ספר תורה. [ועיין באות הקודמת].

ה) גמ', האי ספר אפטרותא אסור למקרי ביה בשבת מאי טעמא דלא ניתן להכתב. ביאר הריטב"א (רבינו קרשקש), דכיון שלא ניתן ליכתב לא מיקרי ספר, והוי כקורא על פה ודברים שבכתב אי אתה רשאי לאמרן על פה.

ו) גמ' מהו לכתוב מגילה לתינוק וכו' א"ל אין כותבין ומה טעם וכו'. הרי"ף בפסקיו (כח. מדפי הרי"ף) כתב דכותבין מגילה לתינוק להתלמד בה. והקשה הר"ן הא בסוגיין מוכח להדיא, דהלכה כמאן דאמר אין כותבין. וכן הקשה הרא"ש בפסקיו (ט"ז). וכתב, דאפשר דסבר כר' יוחנן דתורה מגילה מגילה נתנה, ולא חייש להא דאידיבך, כיון דאם כן לא נתיר לכתוב חומש. ועוד ראה להקל, משום דאי אפשר שכל עני בישראל יכתוב תורה שלמה לבנו. והקרבן נתנאל (אות ו') ביאר הוכחתו מהא דכתבין חומש. דאם רבה סבר לסברא דכיון דאדביק, היאך התיר לכתוב חומש נדהרי אסור רק לקרא בחומשים מפני כבוד הציבור, אבל לכתבו מותרן הא נדבקה כל התורה כולה. אמנם הביא דהבית יוסף (יו"ד ס"י רפ"ג) כתב, דכל חומש הווי ספר בפני עצמו. נויש להביא מקור לדבריו ממדרש נחומא (כי תשא טז) דנמנו כ"ד ספרים, על ידי מה דחשיב כל חומש בפני עצמו. (י.צ.ב.). ועיין לעיל אות ג'.

ז) רש"י ד"ה בסיווגין, תחילת המקרא וכו'. והמאירי הביא, דיש מפרשים, שכתובה שלש תיבות בכל שורה, ומאחר שלש תיבות נכתבות בלא שרטוט אינו קרוי ספר. וכן פסק הרמב"ם (פ"ז מספר תורה הי"ג), דאם כותב מגילה שלש שלש תיבות בשורה הרי זה מותר.

ח) נרש"י ד"ה א"ג לכררבי לוי. בתוה"ד, מבראשית עד פרשת כהנים. לכאורה צריך עיון, דפרשת שתויי יין נכתבה לפני פרשת כהנים. והיה צריך לכתוב עד פרשת שתויי יין. (א.ר.).

ט) רש"י ד"ה פרשת טמאים, ויהי אנשים וכו' משום הלכות הפסח. ביארו המהרש"ל והמהרש"א, דהא דכתיב "ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא", אף דיכלו להטעה עד ט"ו בניסן. צריך לומר, דהם לא ידעו וסברו שלא יוכלו לטעה עד זמן ההקרבה, לכך באו אל משה, ומחמתם נאמרה פרשת פסח שני אף דהם לא נזקקו לה.

דף ס' ע"ב

י) גמ', הא כיצד דברים שבכתב אי אתה רשאי לאמרן על פה, שבעל פה אי אתה רשאי לאמרן בעל פה. משום דברים שבכתב איכא בהם חסירות ויתירות וקרי וקתיב וכדומה, ובעל פה אין זה ניכר. ודברים שבעל פה אסור לכתבם, משום שללמוד בעל פה בעי מלמד, ומלמד מסביר עד שברור לו שהלומד מבין, אבל אם ילמד מהכתוב יכול לטעות בכוונת הדברים. והמהרש"א (בחידושי אגדות בעמוד א') ביאר הטעם, כדי שלא יסמוך האדם על הכתיבה ולא ילמד יותר, ובדורות הראשונים שהיה לבבם רחב, היה איסור לכתוב כדי שיחזור על תלמודו תמיד ויהיו סדורים בפיו, אבל עתה שנתמעטו הלבבות ואי אפשר לזכור על ידי לימוד בעל פה, אדרבה עת לעשות שיהיו דברי תורה סדורים לו בכתיבה.

יא) תוס' ד"ה שיפורה, בתוה"ד, ועוד דרב יהודה היה בפומבדיתא ורבא במחוזא. הקשו המהרש"א והמהר"ם שיף, דאפילו אי נימא דטעמא דעירוב משום כבוד בעל הבית, מכל מקום אין לדמותו לשופר, דהתם הכל יודעין שמניחין אצל ריש מתיבתא, אבל בעירוב אכתי נימא דמשום כבוד אין משנים מקומו.

יב) תוס' ד"ה אלא משום חשדא, פירש רבינו תם וכו'. ביאר בתוס' הרא"ש, דהא דלא פירשו כרש"י ד"ה משום חשדא שפירש, דיחשדו שמטלטלין בלא עירוב. משום, דאין שייך בזה לשון "מפני דרכי שלום", והיה למתניתין למימר "מפני החשד".

יג) גמ', השתא דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר כל דאליים גבר. הט"ז (חו"מ קלט), הקשה מהכא לדעת הרא"ש בבבא מציעא (פ"א סימן א') שכתב, דכל דאליים גבר הוי סברא דמי שמוטר נפשו עליה הוי הוכחה שהיא שלו, והכא לא שייך לפרש כן דכל הספק הוא כמאן הלכתא.

יד) תוס' ד"ה והשתא, לית ליה הא דאמר וכו' הלכתא כשמואל בדיני וכו' אי נמי הכא מסתבר טעמא דרב. כתבו הרשב"א והריטב"א (רבינו קרשקש), דלתירוץ קמא, לדין דקיימא לן הלכתא כשמואל, הכא נמי יהיה הלכה כשמואל. אבל לתירוץ בתרא, גם לדין הכא שאני ואין הלכה כשמואל.

טו) בא"ד, שם. הרא"ש (סימן כ"א) בשם רבנו חננאל ביאר עוד, דכיון דהכא יישב שמואל את דעת רב, נפק מכללא דהלכתא כשמואל בדינא. והרשב"א כתב, דכל מקום שהגמרא נסתפקה כמי הלכה, לא נאמר הכלל דהלכתא כשמואל בדיני.

טז) גמ', ולא טעמינהו אביי לפירו דההיא שתא. ביאר הרשב"א, דלפי מה שפירש רש"י בד"ה כל דאליים, דרב הונא בר תחליפא דאמר דהכא כל דאליים גבר לא סבירא ליה הלכתא כשמואל בדיני, ולדין הכא נמי הלכתא כשמואל, וכמו שנתבאר באות הקודמת. אתי שפיר הא דלא טעמינהו אביי, דהא עבד להו לעלאי שלא כדין. אבל לפירוש ב' שכתבו התוס', דאף לדין הכא אין הלכה כשמואל, קשה, אמאי לא טעמינהו, ותירץ, דאיכא למימר דמכל מקום דינא או כמר או כמר, אבל מאן דעביד כתרתייהו מיגזל גזיל לחד מינייהו או לעילאי או לתתאי, וכעין מה דאיתא בבבא בתרא (לב:).

יז) גמ', הנהו בני חרמך דאזול כרו ברישא וכו' אתו עילאי וכו' אמר להו כרו בהדיהו טפי וכו'. אמר להו סליקו נפשיכו מהתם. פירש רש"י ד"ה אמר להו. אביי לבני חרמך. סליקו נפשיכו וסתמו את מסיבתכם. הקשה הריטב"א (רבינו קרשקש), הא דמאמר להו אביי תחילה לעילאי כרו בהדיהו טפי ולא חייב לבני חרמך לסתום המסיבה, חזינן דחפירת המסיבה לא היתה אלא גרמא בנויקין. שאם היו גירי ממש היה מוטל על בני חרמך שהם המזיקים להרחיק את עצמן. וכפירוש ר"ח בתוס' ד"ה סליקו, דאף בסופו של דבר אמר לבני עלאי, למצא לעצמם שדות אחרות. אבל לפירוש רש"י בד"ה אמר להו, דלבני חרמך אמר דלסלקי נפשיהו מהתם שלא יעשו להם נזק. דהיינו שבני חרמך מזיקין גמורים נינהו אם כן איך אמר אביי תחילה לבני עלאי להעמיק. והרשב"א פירש דלפי מה שפירש רש"י בד"ה כל דאליים. דרב הונא דאמר לעיל כל דאליים גבר, לא סבר הלכתא כשמואל, אתי שפיר. דאביי סבר דעילאי שתו ברישא כשמואל, ולא כל כמיניהו דתתאי לאתקוליה נהרא. [ולא משום דבני חרמך הוו מזיקין דאין הכי נמי דהווי גרמא].

יח) תוס' ד"ה סליקו נפשיכו, בתוה"ד, וקצת משמע כן שלהם היה מדבר. ובתוס' הרא"ש דחה, משמעות זו משום דאיכא למימר, דהנך עילאי הביאו בני חרמך עמהם לפני אביי.

יט) שם, בסוה"ד, ולא דמי לרב ושמואל כלל. ביאר המהר"ם, דהכא לא שייך לומר "כל דאליים גבר", דלא נטלו העליונים המים בחזקה, אלא שגרמו מחמת הקפתן למעט זרימת המים. אמנם הרשב"א ביאר, דסברת הר"ח, דאביי אמר לעילאי דליסלקו משם אם ירצו, דמשום שדויתיהן לא יניחו התחתונים את מסבתם, ומטעמא "דכל דאליים גבר". [ועיין לעיל אות טו].

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרה היומית" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומית בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:45-10:45 בבית המדרש "משכן אהרן" שע"י חניכי ישיבת פוניבז' מודיעין עילית ת"ו

**יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...
יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ח"ב פט"ו)**

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 050-4102442 Sbma@kavnaki.net

http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124